

SPIS TREŚCI

CZEŚĆ A AI – ORZECZNICTWO ETPCZ W SPRAWACH POLSKICH.....	4
I. INFORMACJA O ZMIANACH W PROCEDURZE ROZPATRYWANIA SKARG PRZEZ EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA PO WEJŚCIU W ŻYCIĘ PROTOKOŁU NR 14	4
II. INFORMACJE OGÓLNE I DANE STATYSTYCZNE O WYROKACH WYDANYCH W SPRAWACH POLSKICH.....	5
III. INFORMACJE O SPRAWACH ROZPATRYWANYCH OBECNIE PRZEZ TRYBUNAŁ, DOTYCZĄCYCH PRAKTYKI ORZECZNICZEJ SĄDU NAJWYŻSZEGO.....	8
IV. OMÓWIENIE WYBRANYCH ORZECZEŃ ETPCz	8
<i>Kumenda przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 8 czerwca 2010 r., skarga nr 2369/09 (kluczowe zagadnienia: stosowanie tymczasowego aresztowania pomimo umorzenia postępowania karnego wobec sprawcy niepoczytalnego).....</i>	<i>8</i>
<i>Biełaj przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 27 kwietnia 2010 r., skarga nr 43643/04 (kluczowe zagadnienia: prawo oskarżonego do zadawania pytań świadkom; dopuszczalność odstąpienia od sporządzenia uzasadnienia postanowienia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej; prawo do tłumacza)</i>	<i>10</i>
<i>Bernatowicz przeciwko Polsce – decyzja Trybunału z dnia 12 stycznia 2010 r., skarga nr 69122/01 (kluczowe zagadnienia: uzasadnione przypuszczenie popełnienia przestępstwa jako podstawa zatrzymania)</i>	<i>15</i>
AII – ORZECZNICTWO ETPCZ W SPRAWACH PRZECIWKO INNYM PAŃSTWOM RADY EUROPY	17
<i>Gäfgen przeciwko Republice Federalnej Niemiec – wyrok Wielkiej Izby Trybunału z dnia 1 czerwca 2010 r., skarga nr 22978/05 (kluczowe zagadnienia: stosowanie groźby bezprawnej i przymusu w czasie przesłuchania; zakaz niehumanitarnego traktowania; prawo do rzetelnego procesu a korzystanie z „owoców zatrutego drzewa”)</i>	<i>17</i>
<i>Buijen przeciwko Republice Federalnej Niemiec – wyrok z dnia 1 kwietnia 2010 r., skarga nr 27804/05 (kluczowe zagadnienia: stosowanie art. 6 Konwencji do przekazywania osób skazanych na podstawie Konwencji o przekazywaniu osób skazanych z 1983 r.; niedotrzymanie warunków porozumień procesowych a rzetelność postępowania).....</i>	<i>21</i>
WYBRANE PIŚMIENNICTWO NA TEMAT ORZECZNICTWA ETPCz W SPRAWACH KARNYCH ORAZ ZAGADNIENI OGÓLNYCH DOTYCZĄCYCH ETPCz ZA OKRES 1 STYCZNIA – 31 LIPCA 2010 R.....	25

CZĘŚĆ B BI – ORZECZNICTWO ETS ZWIĄZANE Z PROBLEMATYKĄ PRAWNOKARNĄ	26
<i>Sprawy połączone C-447/08 i C-448/08 – wyrok ETS z dnia 8 lipca 2010 r. w sprawie pytania prejudycjalnego skierowanego przez Svea hovrätt (szwedzki sąd odwoławczy), w toku postępowania karnego przeciwko Otto Sjöbergowi i Andreasowi Gerdinowi (kluczowe zagadnienia: dyskryminacyjny charakter sankcji karnych; obowiązek odstąpienia od stosowania sankcji uznanych za dyskryminujące)</i>	<i>26</i>
<i>Sprawa C-550/09 – wyrok ETS z dnia 29 czerwca 2010 r. w sprawie pytania prejudycjalnego skierowanego przez Oberlandesgericht Düsseldorf (Niemcy) w toku postępowania karnego przeciwko E. i F. (kluczowe zagadnienia: zwalczanie terroryzmu, wpływ unieważnienia rozporządzenia na stosowanie blankietowych przepisów prawnych, odwołujących się do tego rozporządzenia)</i>	<i>30</i>
BII – SPRAWY ROZPATRYWANE PRZEZ ETS DOTYCZĄCE PYTAŃ PREJUDYCJALNYCH SKIEROWANYCH W TOKU POSTĘPOWAŃ KARNYCH.....	36
<i>sprawa C-483/09 – pytanie prejudycjalne Audiencia Provincial de Tarragona (Hiszpania) skierowane dnia 30 listopada 2009 r. w toku postępowania karnego przeciwko Magatte Gueye (kluczowe zagadnienia: uprawnienia pokrzywdzonych w świetle decyzji ramowej w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym; kwestia uwzględniania opinii pokrzywdzonego przy stosowaniu środka karnego zakazu zbliżania się i kontaktowania się; dopuszczalność stosowania mediacji w sprawach o przestępstwa przeciwko rodzinie)</i>	<i>36</i>
WYBRANE PIŚMIENNICTWO NA TEMAT PRAWA UNII EUROPEJSKIEJ ZA OKRES 1 STYCZNIA – 31 LIPCA 2010 R.	37

CZEŚĆ A

AI – Orzecznictwo ETPCz w sprawach polskich

I. Informacja o zmianach w procedurze rozpatrywania skarg przez Europejski Trybunał Praw Człowieka po wejściu w życie Protokołu nr 14

Dnia 1 czerwca 2010 r. wszedł w życie Protokół nr 14 do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, reformujący system rozpatrywania skarg wnoszonych do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Wprowadza on m. in. następujące zmiany:

- możliwość orzekania Trybunału w jednoosobowych składach sądzących (uznanie skargi indywidualnej za niedopuszczalną lub skreślenie jej z listy skarg – art. 27 ust. 1 Konwencji);
- możliwość wydawania wyroków przez komitety orzekające w trzyosobowym składzie sędziowskim, jeżeli tkwiące u podstaw sprawy zagadnienie dotyczące wykładni lub stosowania konwencji lub jej protokołów jest już przedmiotem ugruntowanego orzecznictwa Trybunału; wymagana jest wówczas jednomyślność sędziów zasiadających w składzie sądzącym a wyrok wydany w tym trybie nie podlega zaskarżeniu do Wielkiej Izby (art. 28 ust. 1 i 2 Konwencji).
- nową przesłankę stwierdzenia niedopuszczalności skargi – zgodnie z art. 35 ust. 3 (b) Konwencji, Trybunał uznaje za niedopuszczalną skargę indywidualną, jeżeli skarżący nie doznał znaczącego uszczerbku, chyba że poszanowanie praw człowieka w rozumieniu konwencji i jej protokołów wymaga rozpatrzenia przedmiotu skargi. Nawet wówczas, gdy skarżący nie doznał znaczącego uszczerbku, skarga nie może być uznana za niedopuszczalną, jeżeli nie została należycie rozpatrzona przez sąd krajowy.
- możliwość wydania wyroku interpretacyjnego – zgodnie z art. 46 ust. 3 Konwencji, Komitet Ministrów jako organ nadzorujący wykonywanie wyroków, może zwrócić się do Trybunału o rozstrzygnięcie problemów z wykładnią poprzednio wydanego prawomocnego wyroku, jeżeli jego wykonanie jest utrudnione z powodu wątpliwości interpretacyjnych. Komitet Ministrów podejmuje decyzję o przekazaniu sprawy Trybunałowi większością dwóch trzecich głosów przedstawicieli uprawnionych do zasiadania w Komitecie.
- wzmocnienie kompetencji nadzorczych Komitetu Ministrów przez wyposażenie go w możliwość zwracania się do Trybunału wówczas, gdy państwo odmawia wykonania wyroku. Komitet Ministrów może w takiej sytuacji zgłosić zapytanie do Trybunału, który może orzec niewywiązanie się przez państwo-stronę Konwencji z obowiązku respektowania wyroku (art. 46 ust. 4 Konwencji).

Trybunał wydał już pierwsze orzeczenia w składzie 3 sędziów (skład Komitetu), także w sprawach polskich. Dotychczasowa praktyka wskazuje, że kompetencje orzecznicze Komitetów będą obejmował przede wszystkim skargi na przewlekłość postępowania. Kryteria oceny zaistnienia przewlekłości postępowania uznano za dostatecznie utrwalone w orzecznictwie. Np.: dnia 27 lipca 2010 r. Trybunał w składzie 3 sędziów wydał wyrok w sprawie przewlekłości postępowania karnego, orzekając naruszenie art. 6 Konwencji (sprawa *Orzechowski przeciwko Polsce*, skarga nr 34653/08). W tej sprawie rząd RP złożył jednostronną deklarację wypłacenia skarżącemu 20 000 zł (postępowanie karne trwa w tej sprawie od 2000 r. i w czasie wydania wyroku toczyło się nadal przed sądem pierwszej

instancji), jednak Trybunał uznał, że odpowiednia kwota zadośćuczynienia dla skarżącego powinna być wyższa i zasądził na jego rzecz 8 000 euro.

II. Informacje ogólne i dane statystyczne o wyrokach wydanych w sprawach polskich

W okresie od dnia 1 stycznia do dnia 31 lipca 2010 r. Trybunał ogłosił 64 wyroki w sprawach polskich, z czego 31 dotyczyło wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. Ze względu na wagę i różnorodność zagadnień poruszanych w tych orzeczeniach, zostaną one poniżej pogrupowane według praw konwencyjnych, których dotyczą.

I. Prawo do życia (art. 2 Konwencji):

- Naruszenie art. 2 Konwencji z powodu zastrzelenia P. Kałuckiego (syna jednej skarżącej i narzeczonego drugiej skarżącej) w czasie akcji funkcjonariuszy policji zmierzającej do zatrzymania osób podejrzanych o udział w zorganizowanych grupach przestępczych; naruszenie art. 2 Konwencji z powodu nieprzeprowadzenia rzetelnego śledztwa wyjaśniającego okoliczności pozbawienia życia P. Kałuckiego: wyrok z dnia 23 lutego 2010 r., *Wasilewska i Kałucka przeciwko Polsce*,¹ skargi nr 28975/04 i 33406/04;
- Naruszenie prawa do życia z powodu nieprzeprowadzenia rzetelnego, sprawnego i skutecznego postępowania wyjaśniającego powody śmierci osoby zmarłej w podejrzanych okolicznościach: wyrok z dnia 27 kwietnia 2010 r., *Weber i inni przeciwko Polsce*, skarga nr 23039/02;
- Naruszenie art. 2 Konwencji z powodu niedopełnienia obowiązku należytego nadzoru nad osadzonym, cierpiącym na zaburzenia psychiczne, co umożliwiło mu popełnienie samobójstwa przy użyciu nagromadzonych wcześniej leków: wyrok z dnia 1 czerwca 2010 r., *Jasińska przeciwko Polsce*, skarga nr 28326/05.²

II. Zakaz tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania lub karania (art. 3 Konwencji):

- Naruszenie art. 3 Konwencji z powodu przetrzymywania skarżącego w zakładzie karnym pomimo jego złego stanu zdrowia i niemożności zapewnienia odpowiedniej opieki medycznej: wyrok z dnia 19 stycznia 2010 r., *Wierzbicki przeciwko Polsce*, skarga nr 48/03; wyrok z dnia 27 lipca 2010 r., *Rokosz przeciwko Polsce*, skarga nr 15952/09;
- Naruszenie art. 3 Konwencji z powodu bezpodstawnego i nadmiernego użycia przymusu w czasie zatrzymania i braku prowadzenia skutecznego postępowania zmierzającego do pociągnięcia do odpowiedzialności winnych nadużyć: wyrok z dnia 27 kwietnia 2010 r., *Polanowski przeciwko Polsce*, skarga nr 16381/05;
- Brak naruszenia art. 3 Konwencji (zarzut dotyczył niehumanitarnego i poniżającego traktowania z powodu stosowania tymczasowego aresztowania pomimo złego

¹ Tłumaczenie wyroku na język polski dostępne na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości pod adresem: http://bip.ms.gov.pl/prawa_czlowieka/etpc_orzecznictwo_polska.php

² Tłumaczenie wyroku na język polski dostępne na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości pod adresem: http://bip.ms.gov.pl/prawa_czlowieka/etpc_orzecznictwo_polska.php

stanu zdrowia oskarżonego): wyrok z dnia 2 marca 2010 r., *Hajół przeciwko Polsce*, skarga nr 1127/06.

III. Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego (art. 5 Konwencji):

- Naruszenie art. 5 ust. 1 Konwencji z powodu przetrzymywania w areszcie śledczym oskarżonego, wobec którego prawomocnie umorzono postępowanie karne z powodu popełnienia czynu zabronionego w warunkach wyłączonej poczytalności: wyrok z dnia 8 czerwca 2010 r., *Kumenda przeciwko Polsce*, skarga nr 2369/09;³
- Naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji z powodu zbyt długotrwałego stosowania tymczasowego aresztowania (7 wyroków): wyrok z dnia 2 stycznia 2010 r. *Bista przeciwko Polsce*, skarga nr 22807/07; wyrok z dnia 19 stycznia 2010 r., *Wegeera przeciwko Polsce*, skarga nr 141/07; wyrok z dnia 23 lutego 2010 r., *Pinkowski przeciwko Polsce*, skarga nr 16579/03; wyrok z dnia 20 kwietnia 2010 r. *Krzysztofiak przeciwko Polsce*, skarga nr 38018/07; wyrok z dnia 1 czerwca 2010 r. *Bieniek przeciwko Polsce*, skarga nr 46117/07; wyrok z dnia 8 czerwca 2010 r., *Kumenda przeciwko Polsce*, skarga nr 2369/09; wyrok z dnia 6 lipca 2010 r., *Jarkiewicz przeciwko Polsce*, skarga nr 23623/07;
- Brak naruszenia art. 5 ust. 3 Konwencji (przy zarzucie zbyt długotrwałego stosowania tymczasowego aresztowania - 2 wyroki): wyrok z dnia 2 lutego 2010 r., *Sobczyński przeciwko Polsce*, skarga nr 35494/08; wyrok z dnia 2 marca 2010 r., *Hajół przeciwko Polsce*, skarga nr 1127/06. W obu przypadkach tymczasowe aresztowanie skarżących trwało 1 rok, 2 miesiące i kilkanaście dni.
- Naruszenie art. 5 ust. 4 Konwencji z powodu braku niezwłocznego rozpoznania zażalenia skarżącego na postanowienie o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania (rozpoznanie zażalenia trwało 46 dni): wyrok z dnia 5 stycznia 2010 r., *Frasik przeciwko Polsce*,⁴ skarga nr 22933/02.

IV. Prawo do rzetelnego procesu (art. 6 Konwencji):

1. Naruszenie art. 6 Konwencji z powodu przewlekłego prowadzenia postępowania karnego: wyrok z dnia 5 stycznia 2010 r. *Kulik przeciwko Polsce*, skarga nr 40909/08; wyrok z dnia 12 stycznia 2010 r., *Gesla przeciwko Polsce*, skarga nr 15915/07; wyrok z dnia 2 lutego 2010 r., *Brożyna przeciwko Polsce*, skarga nr 7147/06; wyrok z dnia 20 kwietnia 2010 r. *Krzysztofiak przeciwko Polsce*, skarga nr 38018/07; wyrok z dnia 1 czerwca 2010 r. *Bieniek przeciwko Polsce*, skarga nr 46117/07; wyrok z dnia 22 czerwca 2010 r., *Flieger przeciwko Polsce*, skarga nr 36262/08; wyrok z dnia 29 czerwca 2010 r., *Gładkowski przeciwko Polsce*, skarga nr 24216/06 (skarżącym przewlekłość postępowania był w tej sprawie powód cywilny); wyrok z dnia 27 lipca 2010 r., *Orzechowski przeciwko Polsce*, skarga nr 34653/08.
2. Niedopuszczalność skargi opartej o zarzut naruszenia art. 6 Konwencji z powodu zbyt długotrwałego prowadzenia postępowania przygotowawczego. ETPCz uznał, że skarżący utracił status „ofiary” z powodu uwzględnienia jego skargi na przewlekłość postępowania przygotowawczego przez sąd krajowy i wypłacenia

³ Wyrok został omówiony w dalszej części tego numeru POESK.

⁴⁴ Tłumaczenie wyroku na język polski dostępne na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości pod adresem: http://bip.ms.gov.pl/prawa_czlowieka/etpc_orzecznictwo_polska.php

10 000 zł kwoty pieniężnej: wyrok z dnia 15 czerwca 2010 r., *Pardus przeciwko Polsce*, skarga nr 13401/03.

3. Naruszenie art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 (d) Konwencji z powodu nierzetelnego prowadzenia postępowania lustracyjnego: wyrok z dnia 5 stycznia 2010 r., *Wrona przeciwko Polsce*, skarga nr 23119/05; wyrok z dnia 8 czerwca 2010 r., *Górny przeciwko Polsce*, skarga nr 50399/07;
4. Naruszenie art. 6 ust. 1 i 6 ust. 3 (c) Konwencji z powodu niezapewnienia prawa do bezstronnego sądu i możliwości kontaktów z obrońcą nieletniemu, odpowiadającemu za czyn zabroniony: wyrok z dnia 2 marca 2010 r., *Adamkiewicz przeciwko Polsce*, skarga nr 54729/00.⁵
5. Naruszenie art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 (c) Konwencji z powodu niezapewnienia dostępu do kasacyjnego etapu postępowania: wyrok z dnia 6 lipca 2010 r., *Zawadzki przeciwko Polsce*, skarga nr 648/02.
6. Brak naruszenia art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 (c) z powodu niezapewnienia oskarżonemu możliwości zadawania pytań świadkom oskarżenia: wyrok z dnia 27 kwietnia 2010 r., *Biełaj przeciwko Polsce*, skarga nr 43643/04.

V. Prawo do prywatności (art. 8 Konwencji):

1. Naruszenie art. 8 Konwencji z powodu uniemożliwienia kontaktów osadzonego z małżonkiem i dzieckiem przez okres ponad dwóch lat: wyrok z dnia 19 stycznia 2010 r., *Wegera przeciwko Polsce*, skarga nr 141/07;
2. Naruszenie art. 8 Konwencji z powodu ocenzurowania korespondencji osadzonego z Trybunałem: wyrok z dnia 27 kwietnia 2010 r., *Friedensberg przeciwko Polsce*, skarga nr 44025/08; wyrok z dnia 6 lipca 2010 r., *Jarkiewicz przeciwko Polsce*, skarga nr 23623/07.

VI. Prawo do swobody wypowiedzi (art. 10 Konwencji):

- Naruszenie art. 10 z powodu skazania skarżącego za zniesławienie: wyrok z dnia 22 czerwca 2010 r., *Kurłowicz przeciwko Polsce*, skarga nr 41029/06.⁶

VII. Prawo do zawarcia małżeństwa (art. 12 Konwencji):

- Naruszenie art. 12 z powodu uniemożliwienia zawarcia małżeństwa w zakładzie karnym lub areszcie śledczym: 2 wyroki z dnia 5 stycznia 2010 r., *Frasik przeciwko Polsce* (skarga nr 22933/02) i *Jaremowicz przeciwko Polsce* (skarga nr 24023/03).

⁵ Wyrok dostępny w j. polskim na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości pod adresem: http://bip.ms.gov.pl/prawa_czlowieka/etpc_orzecznictwo_polska.php

⁶ Wyrok dostępny w j. polskim na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości pod adresem: http://bip.ms.gov.pl/prawa_czlowieka/etpc_orzecznictwo_polska.php

III. Informacje o sprawach rozpatrywanych obecnie⁷ przez Trybunał, dotyczących praktyki orzeczniczej Sądu Najwyższego

1. Sprawa *Richert przeciwko Polsce*, skarga nr 54809/07⁸:

Skarżący, Andrzej Richert, został prawomocnie skazany za usiłowanie zabójstwa. W kasacji od wyroku skazującego podniósł m.in. zarzut, że sąd orzekający w jego sprawie w I instancji był nienależycie obsadzony, gdyż doszło do uchybień w procedurze delegowania jednego z sędziów sądu rejonowego do orzekania w sądzie okręgowym.

Dnia 20 września 2007 r. Sąd Najwyższy wydał postanowienie o oddaleniu kasacji skarżącego jako oczywiście bezzasadnej. Nie sporządzono uzasadnienia tego postanowienia.

W skardze do ETPCz skarżący podnosi dwa zarzuty: zarzut naruszenia jego prawa do osądzenia przez sąd ustanowiony ustawą i zarzut naruszenia przez Sąd Najwyższy jego prawa do należytego wyjaśnienia przyczyn oddalenia kasacji. Skarżący dodatkowo podnosi w skardze, że z powodu braku uzasadnienia postanowienia o oddaleniu kasacji nie może ocenić, czy Sąd Najwyższy rzetelnie wziął pod uwagę zarzut naruszenia prawa do sądu ustanowionego ustawą, podniesiony w kasacji.

Skarga A. Richerta została przekazana rządowi do ustosunkowania się dnia 31 marca 2010 r. Sprawa jest w toku.

IV. Omówienie wybranych orzeczeń ETPCz

Kumenda przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 8 czerwca 2010 r., skarga nr 2369/09 (kluczowe zagadnienia: stosowanie tymczasowego aresztowania pomimo umorzenia postępowania karnego wobec sprawcy niepoczytalnego)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

To już trzeci wyrok Trybunału dotyczący dopuszczalnej na gruncie naszego k.p.k. praktyki stosowania tymczasowego aresztowania po umorzeniu postępowania karnego z powodu niepoczytalności oskarżonego aż do czasu rozpoczęcia wykonywania środka zabezpieczającego (poprzednie to: *Mocarska przeciwko Polsce*, wyrok z dnia 6 listopada 2007 r., skarga nr 26917/05 i *Pankiewicz przeciwko Polsce*, wyrok z dnia 12 lutego 2008 r., skarga nr 34151/04). We wszystkich orzeczeniach Trybunał stwierdził naruszenie art. 5 ust. 1 Konwencji. Stanowisko Trybunału wskazuje na konieczność zrewidowania praktyki oczekiwania przez sprawców w aresztach śledczych na rozpoczęcie leczenia w zakładzie psychiatrycznym. Obecnie, m.in. ze względu na włączenie komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających w procedurę wyznaczania miejsca wykonywania takiego środka, sprawcy chorzy psychicznie po kilka miesięcy oczekują na przyjęcie do odpowiedniej jednostki leczniczej.

⁷ Stan na dzień 31 sierpnia 2010 r.

⁸ Streszczenie skargi opracowano na podstawie opisu sprawy udostępnionego przez Trybunał pod adresem: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=46&portal=hbk&action=html&highlight=Poland&sessionId=58847126&skin=hudoc-cc-en>

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżący został zatrzymany dnia 20 października 2007 r. a następnie tymczasowo aresztowany w związku z zarzutem znęcania się na członkami swojej rodziny. Dnia 16 listopada 2007 r. biegli psychiatrzy, po ambulatoryjnym zbadaniu skarżącego, złożyli wniosek o skierowanie go na obserwację psychiatryczną. Skarżący przebywał na oddziale psychiatrycznym Aresztu Śledczego we Wrocławiu w okresie od dnia 28 lutego 2008 r. do dnia 10 kwietnia 2008 r. Biegli psychiatrzy orzekli, że w czasie popełnienia czynu zabronionego skarżący miał wyłączoną poczytalność i stwierdzili konieczność poddania go stałemu leczeniu psychiatrycznemu. Dnia 30 kwietnia 2008 r. prokurator skierował do sądu wniosek o umorzenie postępowania wobec skarżącego i zastosowanie środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zamkniętym zakładzie leczniczym.

Dnia 14 maja 2008 r. i dnia 18 sierpnia 2008 r. Sąd Rejonowy w Wodzisławiu Śląskim przedłużył stosowanie tymczasowego aresztowania wobec skarżącego. Kolejne przedłużenie stosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego nastąpiło na mocy postanowienia z dnia 16 października 2008 r.

Dnia 20 listopada 2008 r. Sąd Rejonowy umorzył postępowanie karne wobec skarżącego uznając, że był on niepoczytalny w czasie czynu. Zastosował też wobec niego środek zabezpieczający przymusowego leczenia w zakładzie zamkniętym. Orzeczenie to zostało utrzymane w mocy przez Sąd Okręgowy w Gliwicach dnia 3 lutego 2009 r.

Dnia 8 grudnia 2008 r. ponownie przedłużono stosowanie wobec skarżącego tymczasowego aresztowania. Sąd stwierdził, że może on popełnić nowy czyn zabroniony i konieczna jest jego izolacja od społeczeństwa aż do czasu rozpoczęcia wykonywania środka zabezpieczającego. Podobne uzasadnienie towarzyszyło kolejnym decyzjom o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania (19 marca i 17 czerwca 2009 r.).

Dnia 23 marca 2009 r. Komisja Psychiatryczna ds. środków zabezpieczających wskazała Szpital Psychiatryczny w Rybniku jako miejsce poddania skarżącego przymusowemu leczeniu. Dnia 22 kwietnia 2009 r. Sąd Rejonowy w Wodzisławiu zdecydował o wykonywaniu środka zabezpieczającego w tym ośrodku. Z powodu braku wolnych miejsc, skarżący rozpoczął leczenie we wskazanym szpitalu dopiero dnia 29 czerwca 2009 r.

2. Zarzuty skarżącego

Skarżący zarzucił, że był pozbawiony wolności w areszcie śledczym zamiast w placówce zapewniającej leczenie osób chorych psychicznie. Ponadto skarżył się na zbyt długotrwałe stosowanie wobec niego tymczasowego aresztowania.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

3.1. W odniesieniu do pierwszego zarzutu

Trybunał uznał, że pierwszy zarzut skarżącego powinien być rozpatrywany na gruncie art. 5 ust. 1 (c) i (e) Konwencji.

Trybunał ustalił, że pozbawienie wolności skarżącego w okresie od dnia 3 lutego do dnia 29 czerwca 2009 r. było zgodne z prawem krajowym, gdyż art. 264 § 3 k.p.k. przewiduje możliwość stosowania tymczasowego aresztowania do czasu rozpoczęcia wykonania środka zabezpieczającego. Trybunał przypomniał jednocześnie, że legalność pozbawienia

wolności nie oznacza jeszcze jego zgodności z wymogami art. 5 ust. 1 Konwencji. W tym celu konieczne jest ustalenie, że pozbawienie wolności nie było arbitralne.

ETPCz zauważył, że dopiero dnia 22 kwietnia 2009 r., tj. blisko 3 miesiące po umorzeniu postępowania, sąd wskazał miejsce detencji psychiatrycznej. Co więcej, nie zareagował wówczas, gdy Szpital Psychiatryczny w Rybniku poinformował o niemożności przyjęcia skarżącego na leczenie w ciągu dwóch kolejnych miesięcy.

Trybunał podkreślił, że nie jest jego intencją nałożenie na władze krajowe obowiązku natychmiastowego umieszczenia sprawcy niepoczytalnego w konkretnym szpitalu, jednak należy dokonać należytego wyważenia konkurujących ze sobą dóbr i interesów. W tej konkretnej sprawie nie miało to miejsca, skoro skarżący przez blisko 6 miesięcy przebywał w warunkach zwykłego aresztu śledczego, bez dostępu do należytej opieki psychiatrycznej. Ponadto rząd w żaden sposób nie wyjaśnił przyczyn takiego stanu rzeczy. Takiej sytuacji nie można akceptować, gdyż poważnie osłabiłoby to podstawowe prawa człowieka do wolności.

Trybunał orzekł naruszenie art. 5 ust. 1 Konwencji.

3.2. W odniesieniu do drugiego zarzutu

Tymczasowe aresztowania w sprawie skarżącego trwały od dnia 22 października 2007 r. do dnia 3 lutego 2009 r., tj. przez okres 1 roku, 3 miesięcy i 12 dni.

Trybunał podkreślił, że uprawnienie wyrażone w art. 5 ust. 3 Konwencji nie może być rozumiane jako bezwarunkowa akceptacja dla stosowania tymczasowego aresztowania jeżeli czas jego trwania nie przekroczy pewnego okresu. Każde, stosowanie tego środka, bez względu na czas jego trwania, musi być przekonująco uzasadnione przez organy krajowe.

Trybunał stwierdził, że sprawa nie była skomplikowana, nie istniała konieczność przeprowadzenia wielu dowodów. Już w kwietniu 2008 r. psychiatrzy orzekli, że skarżący był niepoczytalny w chwili czynu i wymaga leczenia szpitalnego. Niestety sąd zdołał wyznaczyć termin pierwszej rozprawy dopiero w listopadzie 2008 r., tj. siedem miesięcy później. Zdaniem Trybunału podstawy stosowania tymczasowego aresztowania przedstawione przez sądy krajowe nie usprawiedliwiają całego okresu detencji skarżącego. Z tego powodu doszło do naruszenia art. 5 ust. 3 Konwencji.

Trybunał zasądził na rzecz skarżącego 1 500 euro słusznego zadośćuczynienia.

Bielaj przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 27 kwietnia 2010 r., skarga nr 43643/04 (kluczowe zagadnienia: prawo oskarżonego do zadawania pytań świadkom; dopuszczalność odstąpienia od sporządzenia uzasadnienia postanowienia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej; prawo do tłumacza)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

To kolejne orzeczenie, w którym Trybunał określił dopuszczalny zakres odstępstw od zasady bezpośredniości w kontekście korzystania z zagranicznej pomocy prawnej w celu przesłuchania świadków. Trybunał uznał, że w sytuacji podjęcia przez sąd wszystkich możliwych i przewidzianych prawem kroków w celu umożliwienia oskarżonemu zadawania pytań świadkom oskarżenia, nie dochodzi do naruszenia art. 6 ust. 3 (d) Konwencji. Drugi ważny wniosek z wyroku *Bielaj* to akceptacja Trybunału dla odstąpienia od sporządzania

pisemnego uzasadnienia postanowienia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej, jeżeli skazany lub jego obrońca mieli możliwość zapoznania się z powodami tej decyzji w czasie rozprawy, wysłuchując ustnych motywów orzeczenia.

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżący jest obywatelem Ukrainy. W 1992 r. został mu postawiony zarzut popełnienia na targowisku w Lublinie rozboju z użyciem noża na innym obywatelu Ukrainy. Skarżący został tymczasowo aresztowany w związku z tym zarzutem. W toku prowadzonego wówczas postępowania przygotowawczego skarżący domagał się „spotkania z obrońcą z urzędu”, jednak w dniu 5 października 1992 r. został poinformowany przez prokuratora, że nie istnieje podstawa prawna dla przyznania bezpłatnej pomocy prawnej obcokrajowcom. Skarżącemu od początku postępowania zapewniono pomoc tłumacza. W toku postępowania przygotowawczego przesłuchano m.in. pokrzywdzonego L.S., obywatela Ukrainy, który dokładnie opisał przebieg rozboju.

Skarżący został skazany za rozbój przez Sąd Okręgowy w Lublinie w dniu 31 maja 1993 r. W toku przewodu sądowego przesłuchano m.in. dwóch świadków naocznych rozboju (W.K. i M.C.) oraz dwóch funkcjonariuszy policji, którzy zatrzymali skarżącego. Wyrok ten został jednak uchylony przez Sąd Apelacyjny w Lublinie, który polecił uzupełnienie postępowania dowodowego, a w szczególności odniesienie się sądu ponownie rozpatrującego sprawę do tego, że L.S. w piśmie przesłanym z Ukrainy wnioskował o zaprzestanie ścigania oskarżonego i wyraził brak woli zeznawania przeciwko niemu.

Dnia 14 grudnia 1994 r. Sąd Okręgowy w Lublinie postanowił zwrócić sprawę do postępowania przygotowawczego w celu uzupełnienia jego braków. Sąd zlecił ponowne przesłuchanie L.S. i jego żony, która była świadkiem rozboju. Pomimo podjętych prób, nie udało się przesłuchać pokrzywdzonego i jego żony w uzupełnianym postępowaniu przygotowawczym.

Nowy akt oskarżenia wpłynął do sądu w dniu 28 października 1994 r. W toku prowadzonego postępowania jurysdykcyjnego Sąd Okręgowy w Lublinie, przy użyciu mechanizmów zagranicznej pomocy prawnej, wezwał do stawiennictwa w charakterze świadków m.in. pokrzywdzonego L.S. i jego żonę, przebywających na Ukrainie. Z powodu ich niestawiennictwa konieczne było dwukrotne odroczenie terminów rozpraw. Ostatecznie, wobec niestawiennictwa pokrzywdzonego i jego żony także na trzecią, odroczoną rozprawę, obie strony postępowania sądowego zgodnie zawnioskowały o ich przesłuchanie w drodze pomocy prawnej. W tym celu Sąd Okręgowy w Lublinie wystosował wniosek rekwizycyjny do Sądu w Łucku, wskazał w nim adresy oskarżonego i jego obrońcy i zaznaczył, że powinni być oni zawiadomieni o terminie przesłuchania L.S. i jego żony. Oskarżonemu przedstawiono także do wglądu listę pytań, jakie miał zadać przesłuchiwanym sąd wykonujący pomoc prawną. Skarżący i jego obrońca nie wnosili o jej uzupełnienie.

Dnia 20 lutego 1997 r. przed Sądem Miejskim w Łucku odbyło się przesłuchanie pokrzywdzonego L.S. Oskarżony i jego obrońca nie zostali zawiadomieni o tej czynności. L.S. podtrzymał swoje zeznania złożone w postępowaniu przygotowawczym. Stwierdził również, że do wysłania do sądu pisma o braku woli ścigania oskarżonego i zeznawania nakłoniła go żona oskarżonego. Wyjaśnił, że wycofał się ze swoich poprzednich zeznań z obawy przed „popsuciem swoich stosunków z oskarżonym i jego żoną”.

W listopadzie 1997 r. bezskutecznie próbowano przekazać ściganie w tej sprawie organom ukraińskim. W październiku 1999 r. Sąd Okręgowy w Lublinie podjął zawieszono postępowanie.

Przewód sądowy otwarto dnia 23 lutego 2000 r. Oskarżony i jego obrońca ponownie wnioskowali o wezwanie i przesłuchanie pokrzywdzonego. W tym celu sąd odroczył rozprawę i ponownie wezwał L.S. i jego żonę na kolejny termin rozprawy. Świadkowie ci nie stawili się jednak na dwie kolejne rozprawy. W międzyczasie sąd przesłuchał W.K., naocznego świadka zdarzenia. Ostatecznie strony wyraziły zgodę na odczytanie na rozprawie zeznań L.S. złożonych w postępowaniu przygotowawczym i przed Sądem w Łucku.

Dnia 16 czerwca 2000 r. Sąd Okręgowy w Lublinie wydał wyrok skazujący skarżącego na karę trzech lat pozbawienia wolności i grzywnę. W uzasadnieniu wyroku sąd powołał się m.in. na zeznania świadków naocznych W.K. i M.C., pokrzywdzonego L.S., oraz dwóch funkcjonariuszy policji, którzy zatrzymali skarżącego. Obrońca skarżącego wniósł apelację od tego wyroku zarzucając m.in. oparcie ustaleń faktycznych o zeznania L.S., któremu oskarżony nie miał możliwości zadawania pytań w toku procesu. Dnia 9 listopada 2000 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie utrzymał wyrok w mocy. Dnia 3 kwietnia 2003 r., po rozpoznaniu kasacji obrońcy skarżącego, Sąd Najwyższy uchylił wyrok sądu odwoławczego i przekazał mu sprawę do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy uznał, że na rozprawie odwoławczej doszło do naruszenia praw oskarżonego wskutek niezapewnienia mu pomocy tłumacza.

Dnia 17 lipca 2003 r., po ponownym przeprowadzeniu rozprawy odwoławczej (tym razem w obecności tłumacza i obrońcy oskarżonego) Sąd Apelacyjny w Lublinie utrzymał w mocy pierwszoinstancyjny wyrok skazujący.

Obrońca skarżącego ponownie wniósł kasację od tego wyroku. Dnia 23 września 2004 r. została ona rozpoznana i oddalona jako oczywiście bezzasadna na rozprawie, w obecności obrońcy oskarżonego. Sąd Najwyższy nie sporządził uzasadnienia postanowienia, jednak sędzia sprawozdawca podał ustnie najważniejsze powody orzeczenia.

2. Zarzuty skarżącego

Skarżący sformułował następujące zarzuty na gruncie postanowień Konwencji: 1) zarzut oparcia wyroku skazującego o zeznania dwóch świadków, którym nie miał możliwości zadawania pytań w toku procesu; 2) zarzut przewlekłości postępowania karnego; 3) zarzut naruszenia prawa do obrony wskutek niezapewnienia mu pomocy obrońcy z urzędu w postępowaniu przygotowawczym i obecności tłumacza na rozprawie odwoławczej w dniu 9 listopada 2000 r.; 4) zarzut naruszenia zasady rzetelnego procesu przez Sąd Najwyższy wskutek niesporządzenia uzasadnienia postanowienia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

3.1. W odniesieniu do zarzutu niezapewnienia możliwości zadawania pytań świadkom oskarżenia

Trybunał przypomniał, że co do zasady wszystkie dowody powinny być przeprowadzone na publicznej rozprawie, w obecności oskarżonego, któremu powinno się zapewnić możliwość zadawania pytań przesłuchiwanym świadkom. Dopuszczalne są wyjątki od tej zasady, jednak nie mogą one naruszać istoty prawa do obrony.

Z art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 (d) Konwencji wynika obowiązek podjęcia starań (środków pozytywnych) w celu zapewnienia oskarżonemu możliwości realizacji jego prawa do zadawania pytań świadkom oskarżenia. Jednak, *impossibillum nulla est obligatio*, zatem jeżeli nie można organom procesowym zarzucić braku staranności w dążeniu do zapewnienia oskarżonemu realizacji jego uprawnień w tym zakresie, to nie należy oczekiwać, że wyłącznie z powodu niemożności bezpośredniego przesłuchania świadka zaprzestaną prowadzenia postępowania. Zeznania uzyskane od świadka w warunkach ograniczających realizację prawa oskarżonego do obrony powinny być jednak oceniane z wyjątkową ostrożnością.

Odnosząc wskazane powyżej ogólne zasady do sprawy skarżącego, Trybunał ustalił, że L.S. był przesłuchiwany w postępowaniu przygotowawczym przez funkcjonariuszy policji, a następnie przez Sąd Miejski w Łucku (Ukraina) w drodze pomocy prawnej. W żadnym z tych przesłuchań nie brał udziału oskarżony ani jego obrońca. Pomiędzy tymi przesłuchaniami L.S. przesłał do Sądu Okręgowego w Lublinie list, w którym wyraził brak woli ścigania skarżącego i składania zeznań w sądzie.

Następnie Trybunał ustalił, że zarówno Sąd Okręgowy w Lublinie, jak i prokuratora, do której cofnięto sprawę po pierwszym uchyleniu wyroku skazującego, podjęły starania o zapewnienie udziału pokrzywdzonego L.S. i jego żony w rozprawie. W tym celu: wezwano wspomnianych świadków na rozprawę, którą z powodu ich nieobecności dwukrotnie odroczone; sąd wystąpił z wnioskiem o ich przesłuchanie w drodze zagranicznej pomocy prawnej, wnioskując jednocześnie o zawiadomienie oskarżonego i jego obrońcy o przeprowadzeniu tej czynności; umożliwiono skarżącemu i jego obrońcy uzupełnienie listy pytań skierowanych do świadka przesłuchiwanego w drodze pomocy prawnej, z której to możliwości nie skorzystali; sąd podjął ponowną próbę wezwania L.S. i jego żony na rozprawy przeprowadzane w dniach 9 maja i 15 czerwca 2000 r.

Wobec wskazanych powyżej ustaleń Trybunał uznał, że organy procesowe podjęły wszelkie kroki, jakich należało od nich oczekiwać, w celu zapewnienia skarżącemu realizacji jego prawa do zadawania pytań świadkom oskarżenia (por. *Pello przeciwko Estonii*, wyrok z dnia 12 kwietnia 2007 r., skarga nr 11423, § 34). Trybunał odnotował też, że skarżący i jego obrońca wyrazili zgodę na przesłuchanie L.S. w drodze pomocy prawnej oraz późniejsze odczytanie jego zeznań na rozprawie.

W dalszej części wyroku Trybunał dokonał analizy tego, czy zeznania L.S. były oceniane przez sądy z należyłą ostrożnością i wnikliwością. Trybunał nie miał wątpliwości, że Sąd Okręgowy w Lublinie z należyłą pieczołowitością dokonał oceny dowodu z zeznań L.S. oraz starannie zbadał motywy, jakie kierowały pokrzywdzonym, kiedy w piśmie do sądu wyraził wolę zaprzestania ścigania i rezygnacji ze złożenia zeznań.

Trybunał nie miał również wątpliwości, że dowód z zeznań L.S. nie był jedynym lub głównym dowodem obciążającym skarżącego. Podkreślił, że sąd krajowy dysponował zeznaniami dwóch świadków naocznych, którzy zostali przesłuchani w obecności oskarżonego i jego obrońcy.

Ostatecznie Trybunał, większością głosów cztery do trzech stwierdził brak naruszenia art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 (d) Konwencji.

3.2. W odniesieniu do zarzutu przewlekłości postępowania karnego

Ten zarzut został uznany za niedopuszczalny z powodu niewyczerpania przez skarżącego krajowych środków odwoławczych.

3.3. W odniesieniu do zarzutu naruszenia prawa do obrony i prawa do posiadania tłumacza

Trybunał stwierdził, że wyrok skazujący (wydany po przeprowadzeniu pierwotnego postępowania przygotowawczego, w którym doszło do zarzucanego naruszenia prawa do posiadania obrońcy) został następnie uchylony a sprawa skierowana do ponownego rozpoznania. W związku z tym skarżący utracił status ofiary w odniesieniu do tego zarzutu. Trybunał podkreślił przy tym, że nie zostało ustalone, jakoby w toku postępowania przygotowawczego prowadzonego bez udziału obrońcy skarżący złożył jakiegokolwiek wyjaśnienia, które stanowiłyby przyznanie się do winy lub mogłyby go obciążać i służyć jako podstawa niekorzystnych dla niego ustaleń faktycznych w postępowaniu sądowym.

W odniesieniu do prawa oskarżonego do pomocy tłumacza Trybunał ustalił, że tłumacz był obecny w czasie pierwszego przesłuchania skarżącego w charakterze podejrzanego oraz na wszystkich rozprawach w pierwszoinstancyjnym postępowaniu sądowym. Wszystkie ważne dokumenty sprawy, w tym dwa akty oskarżenia, były doręczane skarżącemu wraz z tłumaczeniem. Skarżący korzystał ponadto z pomocy obrońcy z urzędu. Wszystkie powyższe gwarancje procesowe przyznano mu pomimo tego, że deklarował dobrą znajomość języka polskiego. W tych okolicznościach Trybunał nie miał wątpliwości, że zarówno zarzut naruszenia prawa do posiadania obrońcy, jak i braku pomocy tłumacza należy uznać za oczywiście bezzasadne.

W tym aspekcie skarga skarżącego została uznana za niedopuszczalną.

3.4. W odniesieniu do zarzutu nierzetelności postępowania kasacyjnego wskutek niesporządzenia uzasadnienia postanowienia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej

Trybunał odnotował, że kasacja skarżącego została rozpoznana przez trzyosobowy skład orzekający na publicznej rozprawie, w obecności obrońcy skarżącego, który miał możliwość przedstawienia argumentów na poparcie kasacji. Po ogłoszeniu orzeczenia sędzia sprawozdawca podał ustnie najważniejsze powody oddalenia kasacji. W tych okolicznościach Trybunał uznał, że nie ma podstaw do odejścia od linii orzecznictwa ustalonej w sprawach *Walczak przeciwko Polsce* (decyzja z dnia 7 maja 2002 r.) i *Makuszewski przeciwko Polsce* (decyzja z dnia 13 stycznia 2009 r.) uznającej taki sposób procedowania (w tym niesporządzanie uzasadnień postanowień oddalających kasacje oczywiście bezzasadne) za zgodny z Konwencją.

W rezultacie ten zarzut skarżącego został uznany za oczywiście bezzasadny.

Bernatowicz przeciwko Polsce – decyzja Trybunału z dnia 12 stycznia 2010 r., skarga nr 69122/01 (kluczowe zagadnienia: uzasadnione przypuszczenie popełnienia przestępstwa jako podstawa zatrzymania)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

W ostatnim czasie w polskiej doktrynie podjęto dyskusję na temat tego, czy przewidziana w art. 244 § 1 k.p.k. podstawa zatrzymania osoby podejrzanej w postaci „uzasadnionego przypuszczenia” popełnienia przestępstwa jest zgodna z art. 5 ust. 3 (c) Konwencji. Wskazywano, że w Konwencji użyto stwierdzenia „*reasonable suspicion*” i wywodzono z tego, iż przy zatrzymaniu trzeba dysponować nie tylko „uzasadnionym przypuszczeniem”, ale „uzasadnionym podejrzeniem” popełnienia przestępstwa, opartym na dowodach.⁹ Omówione poniżej orzeczenie przeczy tym wywodom. Trybunał wyraźnie odróżnił stopień podejrzenia popełnienia przestępstwa wymagany przy przedstawieniu zarzutów od wymaganego przy zatrzymaniu (jedynie) przypuszczenia popełnienia czynu zabronionego. Uznał też, że wspomniane „przypuszczenie” jest wystarczającą przesłanką zatrzymania.

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżący został zatrzymany późnym wieczorem dnia 5 kwietnia 2000 r. na terenie budynków Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w Płocku. Bezpośrednio przed zatrzymaniem ktoś kilkakrotnie dzwonił z telefonu należącego do spółdzielni na posterunek policji i znieślawiał odbierających telefony funkcjonariuszy policji wulgarnymi słowami. Jeden z funkcjonariuszy rozpoznał przez telefon głos prezesa spółdzielni, niejakiego A.L. Po tych telefonach, które zostały odnotowane w notatkach służbowych kilku funkcjonariuszy, policjanci dwukrotnie odwiedziła budynek mleczarni. W czasie pierwszej interwencji nikogo nie zastali w budynku. Gdy udali się tam po raz drugi, w budynku był A.L. i skarżący, którzy odmówili otwarcia drzwi. Policjanci dostali się do środka przez drzwi balkonowe. Obaj mężczyźni odmówili wylegitymowania się, a po badaniu alkomatem okazało się że pozostają pod wpływem alkoholu. Zawartość alkoholu w wydychanym powietrzu skarżącego wyniosła 1,21 promila.

Skarżący i A.L. zostali przewiezieni na posterunek policji, poinformowani o przyczynach zatrzymania i zwolnieni do domu następnego dnia. A.L. zachowywał się agresywnie w czasie zatrzymania.

Skarżący złożył zażalenie na zatrzymanie do miejscowej prokuratury i do sądu. Nie dopatrzone się żadnych uchybień w działaniu policji uznając zatrzymanie za legalne i zasadne. Skarżący zarzucał również, że policjanci przekazali miejscowym mediom informację o zatrzymaniu, co spowodowało jej upublicznienie w lokalnym radiu i prasie. W oparciu o zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa przekroczenia uprawnień złożone przez skarżącego, prokurator zbadał okoliczności jego zatrzymania i ukazania się publikacji medialnych. Ostatecznie umorzył postępowanie uznając, że funkcjonariusze policji działali zgodnie z prawem.

2. Zarzuty skarżącego

Skarżący podniósł zasadniczo 3 zarzuty: naruszenia zakazu niehumanitarnego i poniżającego traktowania wskutek nadmiernego użycia przymusu w czasie jego zatrzymania (art. 3 Konwencji), nielegalności i bezzasadności samego zatrzymania (art. 5 Konwencji) oraz naruszenia art. 8 Konwencji z powodu ujawnienia mediom informacji o jego zatrzymaniu.

⁹ Tak: J. Skorupka, *Zatrzymanie procesowe osoby podejrzanej*, Prokuratura i Prawo nr 11/2007, s. 20 – 22, M.G. Węglowski, *Zatrzymanie procesowe – uwagi polemiczne*, Prokuratura i Prawo nr 9/2008, s. 36 – 37.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

Zarzut pierwszy został uznany przez Trybunał za niedopuszczalny z powodu braku jakichkolwiek dowodów potwierdzających oświadczenia skarżącego o złym traktowaniu w czasie zatrzymania. Z kolei zarzut trzeci uznano za niedopuszczalny z powodu niewyczerpania krajowych środków odwoławczych. Największą partię uzasadnienia decyzji o niedopuszczalności Trybunał poświęcił kwestii legalności i zasadności zatrzymania skarżącego.

Trybunał stwierdził, że wymóg zaistnienia „uzasadnionego podejrzenia” („reasonable-ness”) popełnienia przestępstwa, jako warunek zatrzymania, stanowi podstawowe zabezpieczenie przed arbitralnym pozbawieniem wolności. Przewidziane w art. 5 ust. 1 (c) Konwencji podejrzenie popełnienia przestępstwa nie wymaga, aby organy ścigania w momencie zatrzymania posiadały wystarczające dowody, takie jakimi należy dysponować przy postawieniu zarzutów. Celem przepytania zatrzymanego jest właśnie uzyskanie potwierdzenia przypuszczenia popełnienia czynu zabronionego lub rozwianie istniejących wobec niego podejrzeń, będących podstawą zatrzymania. Dlatego fakty, które dają podstawy do podejrzeń wymaganych przy zatrzymaniu nie muszą być ustalone na tym samym poziomie, jak te, które usprawiedliwiają skazanie czy nawet przedstawienie zarzutów, które stanowi dopiero kolejny etap postępowania karnego (por. wyrok w sprawie Murray przeciwko Zjednoczonemu Królestwu z dnia 28 października 1994 r., §§ 55 i 57).

Po dokonaniu powyższych założeń Trybunał przystąpił do zbadania, czy w omawianej sprawie istniało uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa w rozumieniu art. 5 ust. 1 (c) Konwencji. Trybunał odnotował, że skarżący nie został zatrzymany w związku z toczącym się postępowaniem karnym a jedynie po to, aby ustalić fakty, które w tamtym czasie dawały podstawy do przypuszczeń, że doszło do popełnienia przestępstwa. Ustalono, że z budynku spółdzielni wykonano kilka telefonów na posterunek policji, których celem było znieważenie funkcjonariuszy. W budynku znajdowali się tylko skarżący i A.L. Zostali oni zatrzymani i przewiezieni na posterunek policji w celu ustalenia ich tożsamości, gdyż odmówili wylegitymowania się a wcześniej – wpuszczenia policjantów do budynku. Obaj zatrzymani zostali zwolnieni następnego dnia, na długo przed upływem terminu 48 godzin dopuszczalnego trwania zatrzymania. Sąd badający zasadność zatrzymania poczynił wiarygodne ustalenia. W rezultacie, zdaniem Trybunału, nic nie wskazuje na to, aby zatrzymanie skarżącego było nielegalne lub arbitralne.

Trybunał uznał zarzut naruszenia art. 5 Konwencji za oczywiście bezzasadny.

All – Orzecznictwo ETPCz w sprawach przeciwko innym państwom Rady Europy

Gäfgen przeciwko Republice Federalnej Niemiec – wyrok Wielkiej Izby Trybunału z dnia 1 czerwca 2010 r., skarga nr 22978/05 (kluczowe zagadnienia: stosowanie groźby bezprawnej i przymusu w czasie przesłuchania; zakaz niehumanitarnego traktowania; prawo do rzetelnego procesu a korzystanie z „owoców zatrutego drzewa”)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

Sprawa Gäfgena była już omawiana w Przeglądzie Orzecznictwa Europejskiego dotyczącego Spraw Karnych nr 1-2/2008, gdzie streszczono wyrok Trybunału wydany w składzie izbowym. Od tego wyroku złożone zostało odwołanie do Wielkiej Izby Trybunału, która wydała swoje orzeczenie dnia 1 czerwca 2010 r. Wielka Izba nie podzieliła stanowiska Izby co do tego, że skarżący utracił status ofiary w odniesieniu do zarzutu naruszenia art. 3 Konwencji. W rezultacie doszło do merytorycznego rozpoznania tego zarzutu i uznania, że miało miejsce naruszenie zakazu niehumanitarnego traktowania skarżącego. Na szczególną uwagę zasługują rozważania Trybunału dotyczące tego, dlaczego skazanie policjantów na grzywny za zastosowanie niedozwolonych metod przesłuchania nie stanowiło wystarczającej reakcji sądów krajowych na bezprawie.

W omawianym wyroku Trybunał podtrzymał rozstrzygnięcie izbowe w odniesieniu do drugiego zarzutu stawianego przez skarżącego. Uznał, że korzystanie z dowodów rzeczowych zdobytych pośrednio przy użyciu nielegalnych metod przesłuchania, o ile nie stanowią one głównej podstawy ustaleń faktycznych i służą jedynie potwierdzeniu wiarygodności innych dowodów, nie czyni postępowania karnego nierzetelnym.

1. Stan faktyczny sprawy

Dnia 27 września 2002 r. skarżący, student prawa, zwabił do swego mieszkania J., 12 letniego syna znanego bankowca i brata swojej koleżanki. Następnie udusił ofiarę a rodzicom przekazał list sugerujący, że J. został porwany dla okupu przez kilka osób. Jednocześnie zażądał jednego miliona euro okupu za wydanie J. Skarżący ukrył ciało J. w przystani nad jeziorem, a trzy dni później odebrał okup na przystanku tramwajowym. Od tego momentu był obserwowany przez policję, a następnie został aresztowany na lotnisku we Frankfurcie.

Skarżący został przesłuchany tego samego dnia jako podejrzany o popełnienie przestępstwa porwania dla okupu. Pozwolono mu także na skonsultowanie się z obrońcą. W czasie przesłuchania sugerował, że J. jest przetrzymywany przez innych porywaczy nad jeziorem. Następnego dnia, 1 października 2002 r., inny oficer policji, E., na polecenie swego przełożonego D., zastosował groźbę bezprawną wobec skarżącego w czasie przesłuchania. Straszyl go, że jeżeli nie wskaże miejsca przetrzymywania J., to odpowiednio do tego szkolone osoby zadadzą mu straszny ból. Jak twierdził sam skarżący przed Trybunałem, E. groził także zamknięciem go w celi z dwoma roslymi murzynami, którzy będą stosować wobec niego przemoc seksualną. Zgodnie z informacjami przedstawionymi przez skarżącego, został on także raz uderzony ręką w twarz i jeden raz uderzono jego głową o ścianę. Pod wpływem obawy spełnienia gróźb, skarżący precyzyjnie wskazał miejsce ukrycia ofia-

ry. Oficer policji E. nie brał udziału w przewiezieniu skarżącego na miejsce ukrycia zwłok. W czasie drogi powrotnej skarżący przyznał się do zabicia J.

Tego samego dnia, 1 października 2002 r., przełożony oficera policji E. sporządził notatkę służbową, w której przyznał, że wydał E. polecenie użycia groźby bezprawnej wobec skarżącego w celu wydobywania od niego informacji o miejscu przetrzymywania ofiary porwania. Odnotował także polecenie podania skarżącemu „serum prawdy” i zamiar stosowania wobec niego przemocy, który nie został jednak zrealizowany wobec wskazania przez skarżącego miejsca ukrycia zwłok już po użyciu wobec niego groźby bezprawnej.

Po rozpoczęciu postępowania sądowego w sprawie, skarżący, reprezentowany przez obrońcę, złożył wniosek o umorzenie postępowania karnego z powodu zastosowania wobec niego przymusu w toku postępowania przygotowawczego. Następnie, powołując się na tzw. „przedłużony efekt” stosowania wobec niego groźby bezprawnej, wnioskował o wykluczenie z materiału dowodowego przekazanego na rozprawę wszystkich wyjaśnień złożonych przez niego po dniu 1 października 2002 r. oraz dowodów uzyskanych pośrednio wskutek zastosowania niedozwolonych metod przesłuchania (tzw. „owoców zatrutego drzewa”). Do „owoców zatrutego drzewa” skarżący zaliczył wyniki oględzin i otwarcia zwłok ofiary i ślady opon jego samochodu zabezpieczone na miejscu ukrycia zwłok.

Dnia 9 kwietnia 2003 r. Sąd Okręgowy we Frankfurcie nad Menem nie uwzględnił wniosku skarżącego o umorzenie postępowania. Sąd przyznał, że użycie groźby bezprawnej wobec skarżącego narusza przepisy k.p.k., Konstytucji Niemiec i art. 3 Konwencji. Nie powoduje ono jednak niedopuszczalności prowadzenia wobec niego postępowania karnego. Tego samego dnia na podstawie § 136a ust. 3 niemieckiego k.p.k. sąd wydał odrębne postanowienie o niedopuszczalności użycia w toku postępowania sądowego wszystkich wyjaśnień uzyskanych od skarżącego w postępowaniu przygotowawczym. Sąd nie uwzględnił jednak wniosku skarżącego o wykluczeniu z materiału dowodowego tych dowodów, które zostały uzyskane pośrednio wskutek użycia nielegalnych metod przesłuchania. Sąd stwierdził, że po wyważeniu, z jednej strony, stopnia naruszenia praw skarżącego w toku przesłuchania (groźba użycia przemocy) i wagi zarzucanych mu czynów (zabójstwo dziecka), wniosek o wyłączenie z materiału dowodowego tych dowodów należy uznać za bezzasadny.

W toku postępowania sądowego skarżący przyznał się do winy. Początkowo twierdził, że nie planował zabójstwa J, a jedynie jego porwanie. W ostatnim słowie po zamknięciu przewodu sądowego potwierdził jednak fakt planowania zabójstwa ofiary porwania. Dnia 28 lipca 2003 r. Sąd Okręgowy we Frankfurcie nad Menem skazał skarżącego za zarzucane mu czyny i wymierzył mu karę dożywotniego pozbawienia wolności, uznając, że stopień jego winy jest szczególnie wysoki (*besondere Schwere der Schuld*). W uzasadnieniu wyroku sąd stwierdził, że przyznanie się skarżącego do winy stanowiło istotny, ale nie jedyny dowód w sprawie. Pozostałe dowody (zeznania siostry J., list z żądaniem okupu, notatki na temat planowanego porwania znalezione w mieszkaniu skarżącego, wyniki oględzin i otwarcia zwłok ofiary, ślady opon samochodowych zabezpieczone w miejscu ukrycia zwłok, pieniądze z okupu odnalezione przy skarżącym) potwierdzały prawdziwość przyznania się skarżącego do winy.

Skarżący odwołał się od tego wyroku do Sądu Najwyższego Niemiec podnosząc zarzut naruszenia prawa przez dokonywanie ustaleń faktycznych w oparciu o dowody uzyskane pośrednio wskutek zastosowania niedozwolonych metod przesłuchania. Sąd Najwyższy Niemiec oddalił skargę skarżącego.

Dnia 23 czerwca 2004 r. skarżący wniósł skargę konstytucyjną do Federalnego Sądu Konstytucyjnego Niemiec. Skarga została uznana za niedopuszczalną.

Dnia 20 grudnia 2004 r. oficer policji E. został skazany na karę grzywny, której wykonanie zawieszono na okres próby, za niedozwolone użycie przymusu w czasie pełnienia obowiązków służbowych. Podobna kara została orzeczona wobec D., przełożonego E. Dnia 28 grudnia 2005 r. skarżący wniósł pozew o odszkodowanie przeciwko Landowi Hesji z tytułu zastosowania niedozwolonych metod przesłuchania przez funkcjonariusza policji. Postępowanie to było w toku w czasie wydania wyroku przez Trybunał.

2. Zarzuty skarżącego

W toku postępowania przed Trybunałem skarżący sformułował dwa zarzuty: naruszenia zakazu tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania lub karania (art. 3 Konwencji), oraz naruszenia prawa do rzetelnego procesu z powodu oparcia wyroku skazującego m.in. o dowody uzyskane pośrednio wskutek zastosowania niedozwolonych metod przesłuchania (naruszenie art. 6 Konwencji).

3. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

3.1. W odniesieniu do zarzutu naruszenia art. 3 Konwencji

Trybunał ustalił, że skarżący był przesłuchiwany w warunkach naruszających art. 3 Konwencji przez około 10 minut. Był skuty kajdankami, zastosowano wobec niego bezpośrednią, realną groźbę użycia dolegliwej przemocy w razie braku współpracy z policją. Podjęcie działań bezprawnych wobec skarżącego nie było spontaniczne, ale zaplanowane i nakierowane na uzyskanie od niego wskazania miejsca ukrycia ofiary porwania. Trybunał wziął pod uwagę, że policjanci działali w przekonaniu ratowania życia nieżyjącej już wówczas ofiary. Powyższe ustalenia doprowadziły Trybunał do stwierdzenia, że wobec skarżącego zastosowano nie tortury, ale niehumanitarnie traktowanie.

Wielka Izba Trybunału, inaczej niż skład siedmiu sędziów, uznała, że skarżący nie utracił statusu ofiary w odniesieniu do zarzutu naruszenia art. 3 Konwencji. Trybunał przypomniał w tym względzie, że utrata statusu ofiary może nastąpić po spełnieniu dwóch warunków: 1) przyznania przez organy krajowe (przez bezpośrednie odwołanie się do Konwencji, albo ogólnie do istoty danego prawa), że miało miejsce naruszenie prawa gwarantowanego Konwencją; 2) zapewnienia stosownego zadośćuczynienia (*redress*) za to naruszenie (por. m.in. wyrok w sprawie *Dalban przeciwko Rumunii* z dnia 28 września 1999 r., skarga nr 28114/95, § 44).

Trybunał nie miał wątpliwości, że sądy niemieckie (sąd orzekający w sprawie skarżącego oraz sąd karny sądzący funkcjonariuszy policji za przekroczenie uprawnień) wprost przyznały, iż w sprawie skarżącego policjanci naruszyli zakaz niehumanitarnego traktowania. Zatem pierwszy warunek utraty statusu ofiary naruszenia praw konwencyjnych został spełniony.

Badając spełnienie drugiego warunku (zapewnienia stosownego zadośćuczynienia za naruszenie), Trybunał dokonał oceny, czy organy krajowe przeprowadziły rzetelne i skuteczne postępowanie karne i dyscyplinarne wobec funkcjonariuszy policji winnych naruszenia praw skarżącego. Najpierw Trybunał ocenił sprawność prowadzenia tego postępowania, uznając ją za akceptowalną. Następnie Trybunał zbadał adekwatność sankcji karnych orzeczonych wobec funkcjonariuszy policji. Obaj policjanci (policjant przesłuchujący skarżącego i jego przełożony) zostali skazani na niewielkie kary grzywny, których wykonanie warunkowo zawieszono. Oceniając ten fakt Trybunał stwierdził, że nie jest jego zadaniem

orzekanie o winie osób oskarżonych w postępowaniu karnym ani określanie, jaka sankcja karna winna być zastosowana w konkretnej sprawie. Jednak, jak podkreślił Trybunał, zgodnie z art. 19 Konwencji jego zadaniem jest stanie na straży tego, aby prawa wyrażone w Konwencji nie miały jedynie charakteru iluzorycznego. Dlatego posiada uprawnienie do wykonywania nadzoru i interweniowania wówczas, gdy reakcja karna na czyn zabroniony jest w oczywisty sposób nieproporcjonalna do jego wagi.

Trybunał uznał, że właśnie z taką dysproporcją ma do czynienia w omawianej sprawie. Grzywny orzeczone wobec policjantów były symboliczne (odpowiednio 60 i 90 stawek dziennych po 60 i 120 euro). Ponadto ich zapłatę warunkowo zawieszono. Trybunał stwierdził, że orzeczenie takich kar nie może być uznane za prawidłową reakcję na naruszenie art. 3 Konwencji, nawet przy uwzględnieniu specyficznych okoliczności tej sprawy i ogólnej praktyki orzeczniczej w Niemczech. Ponadto Trybunał odnotował, że sankcje dyscyplinarne zastosowane wobec funkcjonariuszy policji nie były dotkliwe. Policjanci nie zostali usunięci ze służby, co - zgodnie z ustaloną linią orzeczniczą Trybunału - powinno być regułą w przypadkach skazania funkcjonariusza za nadużycie uprawnień. Zostali oni jedynie przeniesieni na inne miejsca służbowe, nie związane z prowadzeniem postępowań karnych. Co więcej, jeden z nich został szefem departamentu zajmującego się logistyką. Zdaniem Trybunału ten awans wywołuje istotne wątpliwości co do tego, czy organy państwowe prawidłowo zareagowały na bezprawne działania policji.

Podobnie jako nieefektywne zostało ocenione postępowanie cywilne zainicjowane przez skarżącego w celu uzyskania odszkodowania od landu Hesji za bezprawne działania policji. Trybunał podkreślił, że postępowanie trwało już 3 lata a nie została wydana żadna decyzja merytoryczna. Wszystkie wymienione okoliczności wskazują, że brak było determinacji po stronie władz krajowych w celu zapewnienia adekwatnego zadośćuczynienia skarżącemu za naruszenie zakazu niehumanitarnego traktowania. Z tego powodu skarżący nie utracił statusu ofiary i może nadal skarżyć naruszenie art. 3 Konwencji.

Po dokonaniu tego ustalenia, Trybunał orzekł, że zastosowanie groźby użycia przemocy w czasie przesłuchania skarżącego stanowiło naruszenie art. 3 Konwencji. Wyrok w odniesieniu do tego zarzutu zapadł większością głosów 11 do 6.

3.2. W odniesieniu do zarzutu naruszenia prawa do rzetelnego procesu

Wielka Izba Trybunału, stosunkiem głosów 11 do 6 orzekła, że w sprawie skarżącego nie doszło do naruszenia art. 6 Konwencji. Zasadniczo Wielka Izba podzieliła w tym względzie stanowisko i argumentację zawartą w wyroku izbowym. Jednak skład sędziów Wielkiej Izby z większą stanowczością podkreślił marginalne znaczenie w procesie skarżącego dowodów rzeczowych pozyskanych pośrednio wskutek nielegalnych metod jego przesłuchania. Zdaniem Trybunału, podstawą ustaleń niekorzystnych dla skarżącego były głównie jego własne wyjaśnienia, w których przyznał się do zarzucanego mu czynu. Dowody w postaci wyników oględzin i otwarcia zwłok pokrzywdzonego oraz analizy śladów opon samochodowych zabezpieczonych w miejscu znalezienia tych zwłok, potwierdzały jedynie wiarygodność przyznania się skarżącego do sprawstwa.

Trybunał odrzucił również argument skarżącego, że jego przyznanie się do winy było wymuszone decyzją sądu o odmowie uznania za niedopuszczalne wspomnianych dowodów rzeczowych. Podkreślił, że skarżący był reprezentowany przez obrońcę, poinformowany o prawie do milczenia i oświadczył, że składa wyjaśnienia dobrowolnie. Zdaniem Trybunału to właśnie wskutek przyznania się skarżącego do zabójstwa w czasie rozprawy doszło do przerwania związku przyczynowego pomiędzy zdobyciem i wykorzystaniem dowodów rze-

czowych przy użyciu metod sprzecznych z art. 3 Konwencji a wydaniem wyroku skazującego.

Ostatecznie Trybunał stwierdził, że wykorzystanie w procesie dowodów rzeczowych uzyskanych pośrednio dzięki użyciu nielegalnych metod przesłuchania nie miało wpływu na skazanie skarżącego i wymiar orzeczonej wobec niego kary. Dlatego nie doszło do naruszenia art. 6 Konwencji.

W uzasadnieniu wyroku zawarto jednak ważne stwierdzenia dotyczące dopuszczalności dowodów rzeczowych uzyskanych dzięki zastosowaniu metody przesłuchania podejrzanego, sprzecznej z art. 3 Konwencji. Trybunał podkreślił, że w przeciwieństwie do zakazu wyrażonego w art. 3 Konwencji, prawo do rzetelnego procesu nie ma charakteru absolutnego. Dlatego naruszenie tego zakazu przy przesłuchaniu podejrzanego co do zasady powoduje konieczność wyłączenia z procesu nie tylko wyjaśnień złożonych pod przymusem, ale także dowodów rzeczowych uzyskanych dzięki tym wyjaśnieniom, pomimo że ich powiązanie z naruszeniem art. 3 Konwencji jest słabsze niż wyjaśnień uzyskanych bezpośrednio dzięki użyciu przymusu. W przeciwnym razie całe postępowanie jest nierzetelne.

Jednocześnie jednak Trybunał uznał, że można prowadzić postępowanie dowodowe w sprawie karnej w oparciu o dowody uzyskane pośrednio wskutek nielegalnych metod przesłuchania, naruszających zakazy wyrażone w art. 3 Konwencji, o ile dowody te nie mają zasadniczego znaczenia w sprawie. Powyższe stwierdzenie zawarte w wyroku zostało stanowczo skrytykowane przez siedmiu sędziów, którzy zgłosili w sprawie wspólne zdanie odrębne. Ich zdaniem Trybunał nie wykorzystał okazji do jednoznacznego zdefiniowania standardu postępowania z „owocami zatrutego drzewa” i ustalenia, że w postępowaniu karnym niedopuszczalne jest użycie jakichkolwiek dowodów zdobytych wskutek naruszenia zakazu tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania.

Buijen przeciwko Republice Federalnej Niemiec – wyrok z dnia 1 kwietnia 2010 r., skarga nr 27804/05 (kluczowe zagadnienia: stosowanie art. 6 Konwencji do przekazywania osób skazanych na podstawie Konwencji o przekazywaniu osób skazanych z 1983 r.; niedotrzymanie warunków porozumień procesowych a rzetelność postępowania)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

W dotychczasowym orzecznictwie konsekwentnie utrzymywano, że wymogi rzetelnego procesu nie mają zastosowania do procedury przekazywania osób skazanych w celu wykonania orzeczonej wobec nich kary w innym państwie. W omówionym poniżej wyroku Trybunał uznał, że wówczas, gdy istnieje bliski związek między poczynionymi w toku postępowania karnego obietnicami (porozumieniami pomiędzy oskarżonym i oskarżycielem) a procedurą przekazania, gwarancje rzetelnego procesu winny być przestrzegane również w postępowaniu w przedmiocie przekazania skazanego. Jest to zatem kolejny wyrok rozszerzający zakres stosowania art. 6 Konwencji poza moment uprawomocnienia się wyroku skazującego.

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżący jest obywatelem Niderlandów. W listopadzie 2001 r. skarżący został zatrzymany w Niemczech w związku z zarzutem handlu narkotykami. W postępowaniu przygotowawczym doszło do zawarcia porozumienia między obrońcą skarżącego i prokuratorem. Skarżący uzyskał zapewnienie, że w przypadku przyznania się do popełnienia zarzucanych mu

czynów prokurator przed sądem nie będzie wnioskował o wymiar kary wyższy niż 8 lat pozbawienia wolności a po skazaniu zainicjuje procedurę przekazania skarżącego do Niderlandów na podstawie art. 11 Konwencji o przekazywaniu osób skazanych z 1983 r.

Skarżący przyznał się do winy zarówno w postępowaniu przygotowawczym, jak i w toku późniejszego procesu sądowego. Na rozprawie prokurator złożył następującą deklarację: „Prokuratura nie widzi żadnych powodów dla rezygnacji z uruchomienia procedury przekazania oskarżonego na podstawie art. 11 Konwencji Rady Europy o przekazywaniu osób skazanych”.

Dnia 26 sierpnia 2002 r. Sąd Okręgowy w Lubece wydał wyrok skazujący skarżącego na karę 8 lat pozbawienia wolności. Przyznanie się skarżącego do winy zostało uznane za okoliczność łagodzącą wymiar kary. Ponieważ skarżący zrzekł się prawa do wniesienia środka odwoławczego od tego wyroku, uzyskał on walor prawomocności tego samego dnia.

Dnia 28 września 2002 r. skarżący złożył wniosek do Ministerstwa Sprawiedliwości landu o zainicjowanie procedury przekazania go do Niderlandów na podstawie art. 11 Konwencji o przekazywaniu osób skazanych. W toku procedury zainicjowanej przez skarżącego Prokurator stojący na czele prokuratury landu wydał opinię popierającą przekazanie skarżącego, ale na podstawie art. 10 wspomnianej Konwencji, co było dla niego mniej korzystne. W dalszej wymianie korespondencji z Ministerstwem skarżący powołał się na zapewnienie prokuratora wypowiedziane na rozprawie i odnotowane w aktach sprawy. W odpowiedzi na to Prokurator landu stwierdził, że na rozprawie prokurator wypowiedział się ogólnie o dopuszczalności przekazania, nie dostrzegając różnicy pomiędzy przekazaniem na podstawie art. 11 wspomnianej Konwencji a przekazaniem przewidzianym w jej art. 10. Ostatecznie poparł jedynie przekazanie skarżącego na warunkach określonych w art. 10 Konwencji.

Dnia 17 marca 2003 r. skarżący uruchomił procedurę sądowej kontroli decyzji prokuratora o poparciu przekazania na opisanych powyżej warunkach a niezgodnie z wcześniejszym zapewnieniem. Jego skarga nie została jednak merytorycznie rozpoznana przez sąd, który uznał, że opinia prokuratora wydawana w toku procedury przekazania nie stanowi „decyzji organu sądowego” w rozumieniu § 23 ustawy wprowadzającej ustrój sądownictwa.

Skarżący został ostatecznie przekazany do Niderlandów dnia 22 października 2003 r. na warunkach określonych w art. 10 Konwencji o przekazywaniu osób skazanych. W styczniu 2004 r. wniósł skargę konstytucyjną do Trybunału Konstytucyjnego Niemiec. Została ona uznana za niedopuszczalną z powodu niewyczerpania dostępnych w Niemczech środków odwoławczych. Zdaniem TK Niemiec skarżący powinien wykorzystać możliwość wniesienia skargi do sądu na podstawie § 17a (2) ustawy o ustroju sądów (przepis ten reguluje zasadniczo rozstrzygnięcie sporów o właściwość między sądami).

W 2005 r. skarżący ponownie bezskutecznie wnioskował do Ministerstwa Sprawiedliwości o dokonanie przekształcenia wykonywanej przez niego kary na podstawie art. 11 Konwencji o przekazywaniu osób skazanych. W 2007 r. skarżący został zwolniony z zakładu karnego po odbyciu dwóch trzecich orzeczonej wobec niego kary.

2. Prawo mające zastosowanie w sprawie

Przepis art. 10 Konwencji Rady Europy o przekazywaniu osób skazanych przewiduje procedurę wykonania kary, po przekazaniu skazanego, w dalszym ciągu i stanowi:

„1. W wypadku wykonywania kary w dalszym ciągu państwo wykonania jest związane rodzajem i wymiarem kary w orzeczeniu skazującym.

2. Jeżeli jednak rodzaj lub wymiar kary są niezgodne z ustawodawstwem państwa wykonania lub jeżeli ustawodawstwo tego wymaga, państwo wykonania może w drodze orzeczenia sądowego lub administracyjnego dostosować karę do kary lub środka przewidzianego przez jego prawo za przestępstwo tego samego rodzaju. Kara lub środek powinny, możliwie najbardziej, odpowiadać swoim rodzajem karze wymierzonej w orzeczeniu do wykonania. Nie może ono zaostrzać kary wymierzonej w państwie skazania, za względu na rodzaj lub wymiar, ani przekraczać górnej granicy zagrożenia przewidzianej przez prawo państwa wykonania.”

Przepis art. 11 ww. Konwencji przewiduje procedurę przekształcenia przejętej do wykonania kary i stanowi:

„1. W wypadku przekształcenia kary stosuje się przepisy proceduralne państwa wykonania. Przy przekształceniu kary właściwe organy:

- a) są związane ustaleniami stanu faktycznego, wynikającymi w sposób wyraźny lub dorozumiany z orzeczenia wydanego w państwie skazania,
- b) nie mogą przekształcić kary pozbawienia wolności w karę o charakterze majątkowym,
- c) uwzględniają okres pozbawienia wolności odbyty przez skazanego oraz
- d) nie mogą pogarszać sytuacji skazanego ani nie są związane dolną granicą wymiaru kary przewidzianej przez prawo państwa wykonania za popełnione przestępstwo lub przestępstwa.

2. Jeżeli postępowanie w sprawie przekształcenia kary ma miejsce po przekazaniu skazanego, państwo wykonania powinno stosować wobec niego pozbawienie wolności lub inne środki dla zapewnienia jego obecności w państwie wykonania do czasu zakończenia postępowania.”

3. Zarzuty skarżącego

Skarżący podniósł w skardze zarzut naruszenia jego prawa do rzetelnego procesu wskutek naruszenia ustaleń porozumienia zawartego w toku postępowania karnego prowadzonego wobec niego w Niemczech, które obejmowały m.in. obietnicę przekazania go do Niderlandów na warunkach przewidzianych w art. 11 Konwencji o przekazywaniu osób skazanych.

4. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

Najpierw Trybunał zajął się badaniem dopuszczalności skargi, czyli tego, czy gwarancje rzetelnego procesu wyrażone w art. 6 Konwencji odnoszą się także do postępowania w przedmiocie przekazania skazanego do innego państwa w celu wykonania tam prawomocnie orzeczonej kary.

Trybunał przypomniał, że co do zasady wymogi art. 6 Konwencji nie muszą być respektowane w różnych postępowaniach dotyczących wykonania prawomocnie orzeczonej kary.

Podkreślił jednak, że dopóki kara podlegająca wykonaniu nie jest określona w sposób ostateczny, nadal ma miejsce „rozpatrywanie oskarżenia w sprawie karnej” w rozumieniu art. 6 Konwencji. Pomimo tego, w kilku orzeczeniach Trybunał przesądził, że postępowanie w przedmiocie przekazywania skazanych prowadzone w oparciu o Konwencję o przekazywaniu osób skazanych, nie podlega ocenie z punktu widzenia art. 6 Konwencji (tak: decyzja z dnia 27 czerwca 2006 r. w sprawie *Csozásnski przeciwko Szwecji*, skarga nr 22318/02; decyzja z dnia 27 czerwca 2006 r. w sprawie *Szabo przeciwko Szwecji*, skarga nr 28578/03, decyzja z dnia 15 marca 2005 r. w sprawie *Veermae przeciwko Finlandii*, skarga nr 38704/03).

Zdaniem Trybunału, specyficzne okoliczności omawianej sprawy pozwalają na odejście od dotychczasowego orzecznictwa i powodują, że art. 6 Konwencji znajduje zastosowanie do procedury przekazania skarżącego. Trybunał podkreślił, że co prawda sąd w Lubece wydał wyrok skazujący skarżącego zgodnie z warunkami porozumienia, ale wymierzona kara „nie może być uznana za prawomocną przy uwzględnieniu możliwości jej przekształcenia po przekazaniu skarżącego do jego kraju ojczystego.” W opinii Trybunału zachodzi wyjątkowo silne powiązanie postępowania karnego prowadzonego w sprawie skarżącego i późniejszej procedury przekazania, skoro skarżący przyznał się do zarzucanych mu czynów właśnie ze względu na oczekiwanie przekształcenia jego kary na łagodniejszą po przekazaniu go do Niderlandów. Z tego powodu ograniczenie oddziaływania gwarancji art. 6 Konwencji w jego sprawie jedynie do etapu prawomocnego osądzenia, byłoby „zbyt formalistyczne”. W rezultacie Trybunał postanowił traktować procedurę przekazania skarżącego jako integralną część prowadzonego wobec niego postępowania karnego w takim zakresie, w jakim ma ona związek z zapewnieniem danym skarżącemu przez prokuratora w czasie trwania procesu.

Trybunał strasburski, inaczej niż niemiecki Trybunał Konstytucyjny, nie miał wątpliwości, że skarżący wyczerpał wszystkie skuteczne krajowe środki odwoławcze.

Ustosunkowując się do zarzutów skarżącego podniesionych w skardze, Trybunał postanowił ograniczyć się do badania, czy skarżącemu zapewniono prawo do sądu w toku procedury uruchomionej na podstawie Konwencji o przekazywaniu osób skazanych. W tym względzie ETPCz stwierdził dwie istotne dla sprawy okoliczności: 1) fakt, że żaden sąd niemiecki nie zbadał merytorycznie zarzutów skarżącego podnoszonych wobec opinii wydanej przez prokuratora w toku procedury przekazania, podważającej wcześniejsze warunki porozumienia procesowego; 2) to, że rząd w procedurze strasburskiej i Trybunał Konstytucyjny Niemiec w postępowaniu krajowym wskazywały na niewyczerpanie przez skarżącego środków odwoławczych, ale żaden z tych organów nie zdefiniował konkretnego środka zapewniającego skarżącemu dostęp do sądu i nie wykazał jego skuteczności.

Trybunał podkreślił też, że skarżący próbował uruchomić sądową kontrolę opinii prokuratora wydanej w postępowaniu w przedmiocie przekazania, jednak jego skarga została uznana za niedopuszczalną i nie doszło do jej merytorycznego rozpoznania. Dlatego, zdaniem Trybunału, skarżący został pozbawiony dostępu do sądu w odniesieniu do tej części procedury przekazania go do Niderlandów, która nie pozostawała w wyłącznej kompetencji Ministra Sprawiedliwości.

Trybunał orzekł naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji i zasądził na rzecz skarżącego 5 000 euro zadośćuczynienia.

WYBRANE PIŚMIENNICTWO NA TEMAT ORZECZNICTWA ETPCz W SPRAWACH
KARNYCH ORAZ ZAGADNIENÍ OGÓLNYCH DOTYCZĄCYCH ETPCz
ZA OKRES 1 stycznia – 31 lipca 2010 r.

I. Książki:

1. Garlicki L., Hofmański P., Wróbel A., *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz, tom I*, Warszawa 2010;
2. Skorupka J., Jasiński W., (red.), *Rzetelny proces karny. Materiały konferencji naukowej, Trzebieiszowice 17-19 września 2009 r.*, Warszawa 2010;

II. Artykuły i rozprawy:

1. Bach M., *Legalność zatrzymania i aresztu – ogólne zasady wynikające z art. 5 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Biuletyn Biura Informacji Rady Europy Nr 3/2009;
2. Bernatt M., *Glosa do wyroku ETPC z dnia 3 lutego 2009 r., 45219/06*, Europejski Przegląd Sądowy Nr 6/2010 (dot. tymczasowego aresztowania);
3. Gronowska B., *Pięćdziesiąta rocznica powstania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z perspektywy Polski*, Prokuratura i Prawo Nr 1-2/2010;
4. Jasiński W., *Jawność zewnętrzna posiedzeń sądu (nawiązanie do artykułu M. Rogackiej-Rzewnickiej)*, Prokuratura i Prawo Nr 4/2010;
5. Jasiński W., *Zaskarżalność rozstrzygnięć w przedmiocie skargi na przewlekłość postępowania karnego*, Państwo i Prawo Nr 6/2010;
6. Murphy C. C., *The Principle of Legality in Criminal Law under the European Convention on Human*, European Human Rights Law Review Nr 2/2010;
7. Nowicki M. A., *Wprowadzenie do interpretacji Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Europejski Przegląd Sądowy Nr 1/2010;
8. Podkowik J., *Wymogi europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności dotyczące sądownictwa wojskowego*, Przegląd Sejmowy Nr 3/2010;
9. Tęcza-Paciorek A., Wróblewski K., *Dostęp podejrzanego do akt postępowania w przedmiocie tymczasowego aresztowania*, Państwo i Prawo Nr 5/2010;
10. Wąsek-Wiaderek M., *Wznowienie postępowania karnego w następstwie wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, Studia i Analizy Sądu Najwyższego, tom IV, Warszawa 2010;
11. Wąsek-Wiaderek M., *Postępowanie dyscyplinarne w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, Rejent Nr 3/2010;
12. Wierczyńska K., *Podstawa prawna odpowiedzialności za działania zbrojne na Węgrzech w 1956 r. – glosa do wyroku ETPCz z 19.09.2008 r. w sprawie Korbely v. Węgrom*, Europejski Przegląd Sądowy Nr 4/2010.

CZĘŚĆ B

BI – Orzecznictwo ETS związane z problematyką prawnokarną¹⁰

Od dnia 1 stycznia do dnia 31 lipca 2010 r. Trybunał Sprawiedliwości nie wydał żadnego orzeczenia prejudycjalnego, które dotyczyłoby współpracy sądowej w sprawach karnych. Zostały jedynie opublikowane trzy opinie rzeczników generalnych dotyczące spraw z tego obszaru prawa unijnego. Są to: opinia rzecznika generalnego Pedra Gruza Villalóna z dnia 6 lipca 2010 r. w sprawie C-306/09 (dotyczy wykładni decyzji ramowej w sprawie europejskiego nakazu aresztowania, treść wniosku prejudycjalnego przytoczono w POESK 2-3/2009)¹¹; opinia rzecznika generalnego Juliane Kokott z dnia 1 lipca 2010 r. w sprawie C-205/09 (dotyczy wykładni decyzji ramowej w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym, treść wniosku prejudycjalnego przytoczono w POESK 2-3/2009; opinia obecnie niedostępna w języku polskim); opinia rzecznika generalnego Paola Mangozziego z dnia 24 czerwca 2010 r. w sprawie C-482/08, Zjednoczone królestwo przeciwko Radzie (dotyczy wyłączenia Zjednoczonego Królestwa z procedury przyjęcia decyzji Rady w sprawie dostępu do wizowego systemu informacyjnego (VIS) w celu jego przeglądania przez służby policyjne).

Sprawy połączone C-447/08 i C-448/08 – wyrok ETS z dnia 8 lipca 2010 r. w sprawie pytania prejudycjalnego skierowanego przez Svea hovrätt (szwedzki sąd odwoławczy), w toku postępowania karnego przeciwko Otto Sjöbergowi i Andreasowi Gerdinowi (kluczowe zagadnienia: dyskryminacyjny charakter sankcji karnych; obowiązek odstąpienia od stosowania sankcji uznanych za dyskryminujące)

1. Prawo mające zastosowanie w sprawie

W prawie szwedzkim sankcje karne za naruszenie wymogów uzyskania zezwolenia na prowadzenie gier losowych są uregulowane w dwóch aktach prawnych: ustawie o loteriach („lotterilag”) i kodeksie karnym („brottsbalk”).

Zgodnie z § 14 rozdziału 16 „brottsbalk”, organizowanie bez odpowiedniego zezwolenia w Szwecji gier losowych stanowi przestępstwo zagrożone karą grzywny lub pozbawienia wolności do lat dwóch. Jeśli naruszenie ma poważny charakter, podlega ono karze pozbawienia wolności od sześciu miesięcy do lat czterech (§ 14a szwedzkiego k.k.).

¹⁰ Przy omawianiu orzeczeń korzystano z ich polskiej wersji językowej dostępnej na stronie internetowej Trybunału pod adresem: www.curia.eu Fragmenty prezentacji wyróżnione czcionką pochyłą stanowią cytaty z publikowanych przez Trybunał polskich tekstów orzeczeń.

¹¹ Tekst opinii w języku polskim dostępny pod adresem: <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=pl&newform=newform&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&alldocrec=alldocrec&docj=docj&docor=docor&docop=docop&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocno-rec=alldocno-rec&docnoj=docnoj&docnoor=docnoor&radtypeord=on&typeord=ALL&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&numaff=C-306%2F09&ddatefs=&mdatefs=&ydatefs=&ddatefe=&mdatefe=&ydatefe=&nomusuel=&domaine=&mots=&resmax=100&Submit=Szukaj>

Paragraf 4 rozdziału 23 szwedzkiego kodeksu karnego przewiduje karalność podżegania i pomocnictwa do popełnienia niektórych czynów zabronionych, w tym nielegalnego organizowania loterii.

Zgodnie z § 54 akapit pierwszy „lotterilag”, kto umyślnie lub wskutek poważnego zaniedbania organizuje nielegalne gry losowe lub niezgodnie z prawem posiada pewne rodzaje automatów do gry, podlega karze grzywny lub karze pozbawienia wolności do sześciu miesięcy. Powyższy przepis nie ma zastosowania, jeżeli dany czyn spełnia znamiona czynu zabronionego, przewidzianego w § 14 szwedzkiego kodeksu karnego.

Ponieważ „lotterilag” obowiązuje wyłącznie w Szwecji, zakaz organizowania gier pieniężnych bez zezwolenia nie ma zastosowania do gier urządzanych za granicą. Zakaz ten nie obejmuje również gier oferowanych przez Internet konsumentom szwedzkim z innego państwa członkowskiego, a ustawa ta nie zakazuje tym konsumentom uczestniczenia w grach losowych organizowanych za granicą. Odpowiednio, zezwolenie udzielone zgodnie z tą ustawą przyznaje jego posiadaczowi prawo oferowania gier wyłącznie ograniczone do terytorialnego zakresu stosowania tej ustawy, tzn. na terytorium szwedzkim.

Zgodnie z § 54 akapit drugi „lotterilag”, osoby, które nielegalnie, w ramach działalności zawodowej lub w inny sposób z nastawieniem na zysk, promują udział w grach losowych organizowanych za granicą, mogą podlegać karze grzywny lub pozbawienia wolności do sześciu miesięcy, jeżeli promocja ta dotyczy w szczególności udziału konsumentów ze Szwecji.

2. Stan faktyczny sprawy

Otto Sjöberg był redaktorem naczelnym i wydawcą gazety *Expressen*. Z racji tych funkcji był on wyłącznie odpowiedzialny za fakt, że w okresie od listopada 2003 r. do sierpnia 2004 r. gazeta ta opublikowała reklamy gier losowych prowadzonych za granicą przez spółki Expekt, Unibet, Ladbrokes i Centrebet. Anders Gerdin był z kolei redaktorem naczelnym i wydawcą gazety *Aftonbladet*. Jako redaktor naczelny podejmował on decyzję o publikowaniu w tej gazecie, w okresie od listopada 2003 r. do czerwca 2004 r. reklamy gier losowych prowadzonych za granicą przez wspomniane spółki.

Obaj redaktorzy naczelni zostali skazani w pierwszej instancji na kary grzywny za popełnienie przestępstwa przewidzianego w § 54 akapit drugi „lotterilag”, a mianowicie o to, że niezgodnie z prawem z nastawieniem na zysk dopuścili się promocji udziału osób mających miejsce zamieszkania w Szwecji w grach losowych organizowanych za granicą.

Skazani zaskarżyli wyroki sądu pierwszej instancji, jednak ich apelacje zostały uznane za niedopuszczalne. W wyniku zaskarżenia decyzji o pozostawieniu obu apelacji bez rozpoznania, Sąd Najwyższy Szwecji nakazał merytoryczne rozpoznanie obu apelacji i przekazał obie sprawy do Svea hovrätt. Sąd Najwyższy stwierdził, że nie było jasne, czy przepisy karne ustawy o loteriach nie mają charakteru dyskryminacyjnego ze względu na fakt, że zakazują pod groźbą sankcji karnej promowania gier losowych prowadzonych przez podmioty zagraniczne, gdy tymczasem promowanie nielegalnych gier losowych oferowanych przez podmioty krajowe nie jest wyraźnie zakazane w tej ustawie. Sąd Najwyższy wskazał też na inne wątpliwości wiążące się ze stosowaniem prawa unijnego w tej sprawie.

W tych okolicznościach Svea hovrätt postanowił zawiesić postępowanie i skierować do Trybunału pięć pytań prejudycjalnych, przy czym tylko jedno z nich, pierwsze, miało zwią-

zek ze stosowaniem sankcji karnych. Zostało ono sformułowane przez sąd krajowy w następujący sposób:

„1) Czy można, w pewnych okolicznościach, dopuścić dyskryminację ze względu na przynależność państwową na krajowych rynkach gier losowych i loterii, na podstawie nadrzędnych względów interesu ogólnego?”

3. Odpowiedź ETS na pytanie prejudycjalne

Trybunał uznał, że pierwsze pytanie dotyczy tego, iż § 54 akapit drugi „lotterilag” przewiduje sankcje karne tylko za promocję gier losowych organizowanych w innym państwie członkowskim i nie ma zastosowania do promocji takich gier organizowanych w Szwecji bez zezwolenia, natomiast to ostatnie działanie, zgodnie z § 52 tej ustawy, jest zagrożone wyłącznie sankcją administracyjną. Ostatecznie trybunał dokonał przeformułowania pytania zadanego przez sąd krajowy i stwierdził, że zmierza ono do ustalenia, **czy wykładni art. 49 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską należy dokonywać w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie przepisom państwa członkowskiego włączającym gry losowe do systemu praw wyłącznych, zgodnie z którymi promocja tych gier prowadzonych w innym państwie członkowskim podlega poważniejszym sankcjom karnym, niż promocja takich gier prowadzonych bez zezwolenia na terytorium krajowym.**

Odpowiadając na to pytanie Trybunał najpierw przypomniał, że chociaż ustawodawstwo karne należy do kompetencji państw członkowskich, to zgodnie z utrwalonym orzecznictwem prawo Unii nakłada ograniczenia na te kompetencje. Ustawodawstwo takie nie może bowiem ograniczać podstawowych swobód zagwarantowanych w prawie unijnym. Ponadto ograniczenia nałożone przez państwa członkowskie na swobodę działalności gospodarczej ze względu na ochronę interesu publicznego muszą być stosowane w sposób niedyskryminujący (wyrok z dnia 8 września 2009 r. w sprawie C-42/07 Liga Portuguesa de Futebol Profissional i Bwin International, dotychczas nieopublikowany w Zbiorze, pkt 60).

Rząd szwedzki, inaczej niż oskarżeni przed sądem krajowym twierdził, że w oparciu o § 4 rozdziału 23 szwedzkiego kodeksu karnego odpowiedzialności karnej (i sankcji równoważnej do tej, przewidzianej w § 54 akapit drugi „lotterilag”) podlegają także osoby promujące nielegalne gry losowe prowadzone w Szwecji, zatem nie ma miejsca różne traktowanie podmiotów krajowych i prowadzących działalność gospodarczą w innych państwach członkowskich. Zdaniem rządu szwedzkiego promocja gier losowych prowadzonych w Szwecji bez zezwolenia może być karana jako podżeganie lub pomocnictwo do popełnienia przestępstwa z § 14 szwedzkiego kodeksu karnego lub przestępstwa przewidzianego w § 54 akapit pierwszy „lotterilag”.

Oskarżeni w postępowaniu głównym kwestionowali przed Trybunałem dopuszczalność stosowania § 4 rozdziału 23 „brottsbalk” do promocji gier losowych prowadzonych w Szwecji bez zezwolenia. Ich zdaniem nie istnieje żaden przepis nakładający sankcje karne na taką promocję, bez względu na to czy na gry losowe uzyskano zezwolenie, czy też go nie uzyskano. Wskazywali też, że omawiany paragraf ma zastosowanie wyłącznie do wsparcia udzielonego przy organizacji zakazanych gier losowych, lecz nie obejmuje ich promocji.

Ustosunkowując się do wskazanych rozbieżności stanowisk podmiotów uczestniczących w postępowaniu prejudycjalnym Trybunał przypominał, że system współpracy ustanowiony w art. 267 TFUE opiera się na rozdziale kompetencji pomiędzy sądami krajowymi a Trybunałem. W ramach postępowania prejudycjalnego wykładnia przepisów krajowych należy do sądów państw członkowskich, a nie do Trybunału (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Liga Portuguesa de Futebol Profissional i Bwin International, pkt 37).

Dlatego to do sądu krajowego należy zbadanie, czy oba omawiane naruszenia zakazu promocji nielegalnych gier losowych, mimo iż objęte różnymi aktami prawnymi, podlegają takiemu samemu traktowaniu na podstawie obowiązujących przepisów krajowych. Wspomniany sąd będzie musiał w szczególności sprawdzić, czy omawiane naruszenia w praktyce stanowią przedmiot postępowań prowadzonych przez właściwe organy z taką samą starannością i czy prowadzą do nałożenia równoważnych kar przez właściwy sąd.

Trybunał podzielił opinię rzecznika generalnego, że w przypadku, gdy oba omawiane naruszenia są traktowane równoważnie, system krajowy nie może zostać uznany za dyskryminujący, pomimo tego, iż przepisy, na których zostało oparte wszczęcie postępowania i regulujące mające zastosowanie kary są zamieszczone w różnych aktach prawnych. Natomiast, jeżeli osoby prowadzące promocję gier losowych organizowanych w Szwecji bez zezwolenia podlegają łagodniejszym karom, niż kary, którym podlegają osoby reklamujące takie gry organizowane w innych państwach członkowskich, należy wówczas stwierdzić, iż rozpatrywany system powoduje dyskryminację i że przepis § 54 akapit drugi „lotterilag” jest sprzeczny z art. 49 WE. To z kolei oznacza, że przepis ten nie może być skutecznie zastosowany przeciwko (ang. „unenforceable against”) osobom oskarżonym w postępowaniu w krajowym.

Ostatecznie Trybunał udzielił następującej odpowiedzi na pytanie prejudycjalne sądu szwedzkiego:

„Wykładni art. 49 WE należy dokonywać w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie przepisom państwa członkowskiego włączającym gry losowe do systemu praw wyłącznych, zgodnie z którymi promocja tych gier prowadzonych w innym państwie członkowskim podlega poważniejszym sankcjom karnym, niż promocja takich gier urządzanych bez zezwolenia na terytorium krajowym. Do sądu krajowego należy zatem zbadanie, czy ma to miejsce w przypadku krajowych przepisów będących przedmiotem zawisłego przed nim postępowania.”¹²

¹² Streszczenie wyroku opracowane w oparciu o jego tekst dostępny na stronie internetowej ETS pod adresem:

<http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=pl&newform=newform&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&alldocrec=alldocrec&docj=docj&docor=docor&docop=docop&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnorec=alldocno-rec&docnoj=docnoj&docnoor=docnoor&radtypeord=on&typeord=ALL&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&numaff=C-447%2F08&ddatefs=&mdatefs=&ydatefs=&ddatefe=&mdatefe=&ydatefe=&nomusuel=&domaine=&mots=&esmax=100&Submit=Szukaj>

Fragmety ujęte w cudzysłów stanowią cytaty z polskiej wersji orzeczenia.

Sprawa C-550/09 – wyrok ETS z dnia 29 czerwca 2010 r. w sprawie pytania prejudycjalnego skierowanego przez Oberlandesgericht Düsseldorf (Niemcy) w toku postępowania karnego przeciwko E. i F. (kluczowe zagadnienia: zwalczanie terroryzmu, wpływ unieważnienia rozporządzenia na stosowanie blankietowych przepisów prawno-karnych, odwołujących się do tego rozporządzenia)

1. Prawo mające zastosowanie w sprawie¹³

W ramach zwalczania terroryzmu i w celu wykonania rezolucji 1373 (2001) Rady Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych, dnia 27 grudnia 2001 r. Rada przyjęła rozporządzenie nr 2580/2001 w sprawie szczególnych środków restrykcyjnych skierowanych przeciwko niektórym osobom i podmiotom mających na celu zwalczanie terroryzmu (dalej określane mianem „rozporządzenia 2580/2001”). Przepis art. 1 tego rozporządzenia definiuje m.in. pojęcie „funduszy, innych aktywów finansowych i zasobów gospodarczych” stanowiąc, że są nimi: „aktywa każdego rodzaju, zarówno materialne jak i niematerialne, ruchome i nieruchome”. Wspomniany przepis stanowi też, że do celów tego rozporządzenia stosuje się definicję „ataku terrorystycznego” zawartą w art. 1 ust. 3 wspólnego stanowiska 2001/931/WPZiB.

Zgodnie z art. 2 rozporządzenia 2580/2001:

„1. Poza wyjątkami dopuszczonymi na mocy art. 5 i 6:

- a) wszystkie fundusze, inne aktywa finansowe i zasoby gospodarcze należące do i będące własnością lub posiadane przez osobę fizyczną lub osobę prawną, grupę lub podmiot wymienione na liście określonej w ust. 3, zostają zamrożone;
- b) fundusze, inne aktywa finansowe i zasoby gospodarcze nie zostają udostępnione, bezpośrednio lub pośrednio, osobie fizycznej lub prawnej, grupie lub podmiotowi wymienionym na liście określonej w ust. 3, ani na ich rzecz.

[...]

3. Rada, stanowiąc jednomyślnie, ustanawia, przegląda i zmienia listę osób, grup i podmiotów, do których stosuje się niniejsze rozporządzenie, zgodnie z przepisami ustanowionymi w art. 1 ust. 4, 5 i 6 wspólnego stanowiska 2001/931/WPZiB; [...].”

Przepis art. 3 ust. 1 rozporządzenia 2580/2001 stanowi, że „świadomy i celowy udział w działaniach, których celem lub skutkiem jest bezpośrednio lub pośrednio obejście art. 2,

¹³ Streszczenie wyroku opracowane w oparciu o jego tekst dostępny na stronie internetowej ETS pod adresem:

<http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=pl&newform=newform&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&alldocrec=alldocrec&docj=docj&docor=docor&docop=docop&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnorec=alldocno-rec&docnoj=docnoj&docnoor=docnoor&radtypeord=on&typeord=ALL&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&numaff=C-550%2F09&ddatefs=&mdatefs=&ydatefs=&ddatefe=&mdatefe=&ydatefe=&nomusuel=&domaine=&mots=&esmax=100&Submit=Szukaj>

Fragmenty ujęte w cudzysłów stanowią cytaty z polskiej wersji orzeczenia.

jest zakazany”, a art. 9 rozporządzenia zobowiązuje państwa członkowskie do wprowadzenia sankcji za naruszenia przepisów rozporządzenia.

Dnia 27 grudnia 2001 r. Rada na mocy Decyzji 2001/927/WE przyjęła pierwszą aktualizację listy osób, grup i podmiotów, do których ma zastosowanie art. 2 ust. 3 rozporządzenia 2580/2001. Na zaktualizowanej liście po raz pierwszy wymieniona została organizacja DHKP-C („Partia Front i Armia Wyzwolenia Ludu Tureckiego”). Wpis DHKP-C na listę przewidzianą w art. 2 ust. 3 rozporządzenia 2580/2001 został utrzymany także podczas kolejnych 13 aktualizacji mających miejsce pomiędzy 2001 a 2007 rokiem. Wpis ten, podobnie jak inne wpisy na rzeczowej liście, nie zawierały jakiegokolwiek uzasadnienia.

Dnia 28 czerwca 2007 r. w kolejnej decyzji 2007/445/WE, uaktualniającej listę Rada przyznała wszystkim osobom, grupom i podmiotom, co do których było to praktycznie możliwe, prawo do zapoznania się z uzasadnieniem przyczyn, z powodu których zostały umieszczone w wykazie stanowiącym m.in. część decyzji 2006/379, tj. ostatniej decyzji aktualizującej listę. Jak bowiem wynika z motywów 4–6 decyzji 2007/445, za pomocą zawiadomienia opublikowanego w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej z dnia 25 kwietnia 2007 r. (Dz. U. C 90, s. 1), Rada poinformowała te osoby, grupy i podmioty, że zamierza utrzymać nazwiska tych osób oraz nazwy tych grup i podmiotów na liście przewidzianej w art. 2 ust. 3 rozporządzenia 2580/2001 oraz że w razie potrzeby możliwe jest zwrócenie się do niej o uzasadnienie przyczyn umieszczenia ich na liście. W wyniku całościowego przeglądu tej listy, uwzględniając przedłożone jej uwagi i dokumenty, Rada zdecydowała o utrzymaniu wpisu na listę wobec wszystkich podmiotów wymienionych w załączniku do decyzji 2007/445.

Zgodnie z art. 3 decyzji 2007/445 „niniejsza decyzja staje się skuteczna z dniem jej publikacji”. Publikacja ta nastąpiła w dniu 29 czerwca 2007 r.

Na liście znajdującej się w załączniku do wspomnianej decyzji, która – jak wynika z jej art. 1 i 2 – zastępuje m.in. listę zawartą w decyzji 2006/379, figuruje DHKP-C. Także kolejne decyzje uaktualniające listę, wymieniają DHKP-C.

Niemiecka ustawa o handlu zagranicznym (dalej: „AWG”) w § 34 ust. 4 stanowi, że naruszenia aktów unijnych takich jak rozporządzenie 2580/2001 podlegają sankcjom karnym (karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat pięciu).

Sąd Pierwszej Instancji w kilku wyrokach unieważnił wpisy licznych osób, grup lub podmiotów na wskazaną listę, przewidzianą w rozporządzeniu 2580/2001, w szczególności na tej podstawie, że w zaskarżonych decyzjach aktualizujących listę Rada nie uzasadniała wpisów, co uniemożliwiało merytoryczną kontrolę sądową zasadności umieszczenia danego podmiotu na liście (por. wyrok z dnia 12 grudnia 2006 r. w sprawie T-228/02; wyrok z dnia 11 lipca 2007 r. w sprawie T-47/03, wyrok z dnia 3 kwietnia 2008 r. w sprawie T-229/02).

2. Stan faktyczny sprawy

Oskarżonymi w postępowaniu głównym są E i F, wobec których akt oskarżenia do Oberlandsgericht w dniu 6 października 2009 r. wniósł Generalbundesanwalt beim Bundesgerichtshof (prokurator generalny przy Federalnym Sądzie Najwyższym). Zarzucił w nim, że od dnia 30 sierpnia 2002 r. do ich aresztowania w dniu 5 listopada 2008 r. oskarżeni byli członkami i wspierali finansowo DHKP-C, której celem jest obalenie państwowego porządku w Turcji poprzez walkę zbrojną. Na podstawie tych okoliczności zastosowano wobec nich tymczasowe aresztowanie.

Prokurator ustalił, że podczas przynależności do DHKP-C oskarżeni, którym powierzono kierowanie podwydziałami geograficznymi („Bölgel”) tej organizacji w Niemczech, w ramach głównego zadania polegającego na zapewnianiu jej środków finansowych organizowali coroczne kampanie zbiórki datków na jej rzecz i przekazywali zebrane tam fundusze najwyższemu kierownictwu. Oprócz tego odgrywali oni istotną rolę w organizacji imprez oraz sprzedaży publikacji w celu zebrania funduszy dla DHKP-C i przekazywali jej te fundusze. Byli oni świadomi, że zebrane w ten sposób środki służyły, przynajmniej częściowo, finansowaniu terrorystycznej działalności DHKP-C. W okresie, którego dotyczy akt oskarżenia, oskarżeni zebrali i przekazali DHKP-C odpowiednio 215 809 euro i 105 051 euro.

Sąd, do którego wpłynął akt oskarżenia powziął wątpliwość co do ważności wpisu DHKP-C na listę przewidzianą w art. 2 ust. 3 rozporządzenia 2580/2001 oraz wykładni tego rozporządzenia. Z tego względu postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) **Czy – w danym przypadku z uwzględnieniem postępowania zmienionego na podstawie decyzji [...] 2007/445[...] – oparty na art. 2 rozporządzenia [...] nr 2580/2001 [...] wpis na listę organizacji, która nie zaskarżyła dotyczących jej decyzji, należy uważać za skuteczny (»wirksam«) ex tunc także wtedy, gdy wpis na listę nastąpił z naruszeniem podstawowych gwarancji procesowych?**
- 2) **Czy art. 2 i 3 rozporządzenia [...] nr 2580/2001 [...] należy interpretować w ten sposób, że udostępnienie funduszy, innych aktywów finansowych i zasobów gospodarczych osobie prawnej, podmiotowi lub organowi wymienionym na liście określonej w art. 2 ust. 3 rozporządzenia, współdział w takim udostępnieniu lub udział w działaniach, których celem jest obejście art. 2 rozporządzenia, może mieć miejsce także wtedy, gdy osoba udostępniająca sama jest członkiem tej osoby prawnej, podmiotu lub organu?**
- 3) **Czy art. 2 i 3 rozporządzenia [...] nr 2580/2001 [...] należy interpretować w ten sposób, że udostępnienie funduszy, innych aktywów finansowych i zasobów gospodarczych osobie prawnej, podmiotowi lub organowi wymienionym na liście określonej w art. 2 ust. 3 rozporządzenia, współdział w takim udostępnieniu lub udział w działaniach, których celem jest obejście art. 2 rozporządzenia, może mieć miejsce także wtedy, gdy aktywa, które mają zostać udostępnione znajdują się już w (dalszym) zasięgu osoby prawnej, podmiotu lub organu?”**

3. Odpowiedź ETS na pierwsze pytanie prejudycjalne

Trybunał stwierdził, że w pierwszym pytaniu sądowi krajowemu chodzi głównie o ustalenie, czy wpis DHKP-C na listę przewidzianą w art. 2 ust. 3 rozporządzenia 2580/2001, którego organizacja ta nie zakwestionowała na drodze sądowej, należy uważać za skuteczny *ex tunc* mimo okoliczności, że wpis ten pierwotnie został dokonany z naruszeniem podstawowych gwarancji procesowych. Trybunał odnotował, że we wniosku prejudycjalnym sąd krajowy powołał się na kilka orzeczeń Sądu Pierwszej Instancji, w których - na wniosek podmiotów umieszczonych na wspomnianej liście - doszło do unieważnienia wpisów z powodu braku stosownego uzasadnienia dla umieszczenia ich na liście. Zatem sąd krajowy zmierzał do ustalenia, czy mimo okoliczności, że DHKP-C nie żądała stwierdzenia nie-

ważności jej wpisu na listę przewidzianą w art. 2 ust. 3 rozporządzenia 2580/2001, z identycznych powodów należy stwierdzić nieważność decyzji Rady w zakresie wpisu i następnie utrzymania tej organizacji na wspomnianej liście.

Trybunał uznał, że w ramach pierwszego pytania sąd krajowy zmierza również do ustalenia, czy decyzja 2007/445 może mieć wpływ na zarzuty zawarte w akcie oskarżenia. Prokurator w akcie oskarżenia przyjął bowiem założenie, że wpis DHKP-C na rzeczoną listę, nawet jeżeli był dotknięty uchybieniem w postaci braku uzasadnienia, to brak ten został konwalidowany ze skutkiem wstecznym dzięki procedurze zastosowanej przez Radę w celu przyjęcia decyzji 2007/445, w ramach której zostały przedstawione przyczyny tego wpisu.

Ostatecznie Trybunał stwierdził, że pytanie pierwsze dotyczy badania ważności wpisu i utrzymania DHKP-C na liście przewidzianej w art. 2 ust. 3 rozporządzenia 2580/2001, na podstawie decyzji aktualizujących listę, które kolejno obejmują okres pomiędzy dniem 30 sierpnia 2002 r. (datą początku okresu objętego zarzutami z aktu oskarżenia), a dniem 28 czerwca 2007 r. (datą poprzedzającą dzień wejścia w życie decyzji 2007/445). Trybunał zdecydował się badać ważność wpisu z punktu widzenia obowiązku uzasadniania aktów prawnych, przewidzianego w art. 296 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Przed przystąpieniem do zbadania meritum sprawy, Trybunał najpierw ustalił, czy E i F, oskarżeni w sprawie przed sądem niemieckim, byli uprawnieni do złożenia bezpośredniej skargi na nieważność decyzji o wpisaniu ich na listę w oparciu o art. 263 TFUE (dawny art. 230 TWE). Bowiem tylko ustalenie, że strona nie dysponuje prawem do uruchomienia bezpośredniej skargi na nieważność aktu prawa unijnego uprawnia ją do podniesienia takiego zarzutu przed sądem krajowym, w celu uzyskania badania ważności aktu unijnego w ramach procedury prejudycjalnej. Po zbadaniu sytuacji oskarżonych [w punktach 43-51 wyroku], Trybunał stwierdził:

„50 [...] nie można uznać, że omawiany wpis bez wątplenia „dotyczy bezpośrednio i indywidualnie” oskarżonych w rozumieniu art. 230 akapit czwarty WE, który miał zastosowanie we wskazanym okresie.

51 Wpis ten, podobnie jak rozporządzenie nr 2580/2001, ma bowiem zakres ogólny. W związku z tym ostatnim przyczynia się on do zobowiązania nieograniczonej ilości osób do przestrzegania szczególnych środków ograniczających wobec DHKP-C [...]

52 Wynika z tego, że jak wskazuje sąd krajowy, w odróżnieniu od DHKP-C oskarżeni nie mieli niewątpliwej legitymacji czynnej do wniesienia skargi o stwierdzenie nieważności tego wpisu na podstawie art. 230 WE.”

Przechodząc do zbadania ważności wpisu DHKP-C na listę bez stosownego uzasadnienia, co miało miejsce przed dniem 29 czerwca 2007 r., Trybunał stwierdził:

„53 W odniesieniu do oceny w świetle przewidzianego przez art. 296 TFUE obowiązku uzasadnienia ważności przepisów wymienionych w pkt 20 niniejszego wyroku [czyli decyzji Rady aktualizujących wpisy na listę – uzupełnienie autorki] należy stwierdzić, że obowiązek ten ma zastosowanie do wpisu takiego jak stanowiący przedmiot sprawy przed sądem krajowym, czego zresztą nie podawała w wątpliwość żadna ze stron uczestniczących w postępowaniu przed Trybunałem.

54 Celem tego obowiązku jest umożliwienie zainteresowanym poznania podstawy przyjętego środka w celu oceny jego zasadności, a właściwemu sądowi przeprowadzenie

kontroli (zob. podobnie wyroki: z dnia 23 lutego 2006 r. w sprawach połączonych C-346/03 i C-529/03 Atzeni i in., Zb.Orz. s. I-1875, pkt 73; z dnia 1 października 2009 r. w sprawie C-370/07 Komisja przeciwko Radzie, dotychczas nieopublikowany w Zbiorze, pkt 37).

- 55 W niniejszej sprawie, jak potwierdziła Rada na rozprawie, żadnemu z przepisów wymienionych w pkt 20 niniejszego wyroku [czyli decyzji Rady aktualizujących wpisy na listę – uzupełnienie autorki] nie towarzyszyło uzasadnienie co do prawnych warunków stosowania rozporządzenia nr 2580/2001 do DHKP-C, w szczególności w przedmiocie istnienia decyzji przyjętej przez właściwą władzę w rozumieniu art. 1 ust. 4 wspólnego stanowiska 2001/931, ani przedstawienie szczególnych i konkretnych powodów, dla których Rada uznała, że wpis DHKP-C na listę przewidzianą w art. 2 ust. 3 rozporządzenia nr 2580/2001 był lub pozostał uzasadniony.
- 56 Oskarżeni są zatem pozbawieni wskazówek koniecznych do zbadania zasadności wpisu DHKP-C na listę przewidzianą w art. 2 ust. 3 tego rozporządzenia podczas okresu poprzedzającego dzień 29 czerwca 2007 r., w szczególności słuszności i znaczenia elementów, które doprowadziły do tego wpisu, mimo że jest to jedna z podstaw wniesionego przeciw nim aktu oskarżenia. Na rozprawie Rada przyznała, że prawo do poznania motywów uzasadnienia takiego wpisu obejmuje tych oskarżonych.
- 57 Brak uzasadnienia, jakim jest dotknięty rzeczony wpis, może również udaremnić odpowiednią kontrolę sądową legalności jego istoty, obejmującą w szczególności badanie okoliczności faktycznych oraz dowodów i informacji powołanych na jego poparcie. Jak podkreślił F na rozprawie, możliwość takiej kontroli wydaje się niezbędna, aby pozwolić na zapewnienie właściwej równowagi między wymogami walki z międzynarodowym terroryzmem a ochroną swobód i praw podstawowych.
- 58 Generalbundesanwalt uważa jednak, że jeżeli wpis DHKP-C na listę przewidzianą w art. 2 ust. 3 rozporządzenia nr 2580/2001 nie został skutecznie dokonany podczas okresu poprzedzającego dzień 29 czerwca 2007 r., wpis ten w każdym razie został konwalidowany ze skutkiem wstecznym poprzez postępowanie dotyczące przyjęcia decyzji 2007/445, w której zostały przedstawione podstawy tego wpisu.
- 59 Jednakże nawet przy założeniu, że przyjmując decyzję 2007/445, Rada zamierzała konwalidować brak uzasadnienia omawianego wpisu za okres poprzedzający dzień 29 czerwca 2007 r., decyzja ta w żadnym wypadku nie może przyczynić się do uzasadnienia, w związku z § 34 ust. 4 AWG, skazania w trybie karnym za czyny odnoszące się do tego okresu, bez naruszenia zasady niedziałania wstecz przepisów mogących stanowić podstawę tego rodzaju skazania (zob. analogicznie wyroki: z dnia 10 lipca 1984 r. w sprawie 63/83 Kirk, Rec. s. 2689, pkt 21, 22; z dnia 13 listopada 1990 r. w sprawie C-331/88 Fedesa i in., Rec. s. I-4023, pkt 44; z dnia 3 maja 2005 r. w sprawach połączonych C-387/02, C-391/02 i C-403/02 Berlusconi i in., Zb.Orz. s. I-3565, pkt 74–78).
- 60 Gdyby bowiem decyzja 2007/445 w toku postępowania głównego mogła dostarczyć uzasadnienie na poparcie decyzji wymienionych w pkt 20 niniejszego wyroku, nieważnych podczas okresu poprzedzającego dzień 29 czerwca 2007 r., w rzeczywistości przyczyniłaby się ona do uzasadnienia skazania w trybie karnym za czyny popełnione we wskazanym okresie, mimo że wtedy nie istniała.

- 61 W tych okolicznościach do sądu krajowego należy, w ramach postępowania przed tym sądem, niezastosowanie przepisów wymienionych w pkt 20 niniejszego wyroku [czyli decyzji Rady aktualizujących wpisy na listę – uzupełnienie autorki], które w konsekwencji nie mogą przyczynić się do uzasadnienia ścigania oskarżonych w trybie karnym w odniesieniu do okresu poprzedzającego dzień 29 czerwca 2007 r.
- 62 W świetle powyższych rozważań na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, że **wpis DHKP-C na listę przewidzianą w art. 2 ust. 3 rozporządzenia nr 2580/2001 jest nieważny, a zatem nie może przyczynić się do uzasadnienia skazania w trybie karnym związanego z zarzucanym naruszeniem tego rozporządzenia w odniesieniu do okresu poprzedzającego dzień 29 czerwca 2007 r.**”

4. Odpowiedź na drugie i trzecie pytanie prejudycjalne

Trybunał uznał, że w gruncie rzeczy pytania trzecie i czwarte dotyczą tej samej kwestii, a sąd krajowy dąży do ustalenia, czy art. 2 i 3 rozporządzenia nr 2580/2001 należy interpretować w ten sposób, że obejmują one przekazanie osobie prawnej, grupie lub podmiotowi figurującym na liście przewidzianej w art. 2 ust. 3 tego rozporządzenia, przez członka tej osoby prawnej, tej grupy lub tego podmiotu, funduszy, innych aktywów finansowych i zasobów gospodarczych, zebranych lub uzyskanych od osób trzecich.

Odpowiadając na to pytanie Trybunał uznał, że zakaz wyrażony w art. 2 ust. 1 lit. b) rozporządzenia 2580/2001 sformułowany jest wyjątkowo szeroko (zob. analogicznie wyrok z dnia 11 października 2007 r. w sprawie C-117/06 Möllendorf i Möllendorf-Niehuus, Zb. Orz. s. I-8361, pkt 50). Zdaniem Trybunału wyrażenie „udostępni[enie]” przybiera szerokie znaczenie i obejmuje każdą czynność, której dokonanie jest konieczne w celu umożliwienia osobie, grupie lub podmiotowi figurującemu na liście przewidzianej w art. 2 ust. 3 rozporządzenia nr 2580/2001 rzeczywistego uzyskania prawa do pełnego rozporządzania danymi funduszami, innymi aktywami finansowymi i zasobami gospodarczymi. Podobnie szerokie znaczenie ma pojęcie „fundusze, inne aktywa finansowe i zasoby gospodarcze” w rozumieniu rozporządzenia nr 2580/2001. Obejmuje ono aktywa wszelkiego rodzaju, nabyte w jakikolwiek sposób. W tym zakresie nie ma znaczenia, czy chodzi o aktywa własne, czy też o aktywa zebrane lub uzyskane od osób trzecich.

Trybunał ustosunkował się też do zarzutu stawianego przez oskarżonych, że nie zostało udowodnione, iż przekazane przez nich kwoty rzeczywiście zostały wykorzystane do działalności terrorystycznej. Stwierdził, że zarówno definicja zawarta w art. 1 pkt 1 rozporządzenia nr 2580/2001, jak i brzmienie jego art. 2 ust. 1 lit. b) pozbawiają znaczenia tą okoliczność. Fundusze udostępnione organizacji figurującej na liście przewidzianej w art. 2 ust. 3 tego rozporządzenia same w sobie niosą ryzyko wykorzystania celem wspierania takiej działalności. Takie udostępnienie jest zatem objęte zakazem ustanowionym we wskazanym art. 2 ust. 1 lit. b) i podlega sankcjom karnym przewidzianym przez właściwe prawo krajowe, niezależnie od dowodu, czy rzeczony fundusze zostały skutecznie wykorzystane przez omawianą organizację na działalność tego rodzaju.

Ostatecznie Trybunał udzielił następującej odpowiedzi na pytanie drugie i trzecie:

„Artykuł 2 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 2580/2001 należy interpretować w ten sposób, że obejmuje on przekazanie osobie prawnej, grupie lub podmiotowi figurującym na liście przewidzianej w art. 2 ust. 3 tego rozporządzenia, przez członka tej osoby prawnej, tej grupy lub tego podmiotu, funduszy, innych aktywów finansowych i zasobów gospodarczych, zebranych lub uzyskanych od osób trzecich.”

BII – sprawy rozpatrywane przez ETS dotyczące pytań prejudycjalnych skierowanych w toku postępowań karnych

sprawa C-483/09 – pytanie prejudycjalne Audiencia Provincial de Tarragona (Hiszpania) skierowane dnia 30 listopada 2009 r. w toku postępowania karnego przeciwko Magatte Gueye (kluczowe zagadnienia: uprawnienia pokrzywdzonych w świetle decyzji ramowej w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym; kwestia uwzględniania opinii pokrzywdzonego przy stosowaniu środka karnego zakazu zbliżania się i kontaktowania się; dopuszczalność stosowania mediacji w sprawach o przestępstwa przeciwko rodzinie)

Treść pytania prejudycjalnego¹⁴:

- „1. Czy prawo ofiary do bycia zrozumianą, o którym mowa jest w motywie 8 decyzji ramowej [w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym], należy interpretować jako spoczywający na władzach państwowych odpowiedzialnych za ściganie i karanie czynów powodujących pokrzywdzenie, pozytywny obowiązek umożliwienia ofierze, by wyraziła ona swą ocenę, wynik swoich przemyśleń i swoje zdanie na temat bezpośrednich skutków, jakie w jej życiu może spowodować nałożenie kar lub środków karnych na sprawcę, z którym łączy ją stosunki rodzinne lub silne więzy uczuciowe?
2. Czy art. 2 decyzji ramowej 2001/220/WSiSW należy interpretować w ten sposób, że spoczywający na państwach obowiązek uznania praw i uzasadnionych interesów ofiar wymaga, by zdanie ofiar było brane pod uwagę, gdy konsekwencje karne postępowania mogą w sposób zasadniczy i bezpośredni zagrozić korzystaniu przez nie z prawa do swobodnego rozwoju osobistego oraz do życia prywatnego i rodzinnego?
3. Czy art. 2 decyzji ramowej 2001/220/WSiSW należy interpretować w ten sposób, że władze państwowe nie mogą nie uwzględnić wolnej woli ofiary, gdy sprzeciwia się ona nałożeniu lub utrzymaniu zakazu zbliżania się, kiedy sprawca przemocy jest członkiem jej rodziny, a nie można stwierdzić istnienia obiektywnego ryzyka ponownego popełnienia przestępstwa, ofiara reprezentuje poziom świadomości osobistej, społecznej, kulturalnej i emocjonalnej wykluczający potencjalne podporządkowanie sprawcy, czy też przeciwnie, należy utrzymać stosowanie tego zakazu w każdym przypadku jako środka właściwego ze względu na szczególny charakter tych przestępstw?
4. Czy art. 8 decyzji ramowej 2001/220/WSiSW, stanowiący, że każde państwo zapewnia odpowiedni poziom ochrony ofiarom należy interpretować w ten sposób, że dopuszcza on powszechne i przymusowe nakładanie zakazu zbliżania lub komunikowania się, jako środ-

¹⁴ Treść pytania prejudycjalnego opublikowana na stronie internetowej Trybunału pod adresem:

<http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=pl&newform=newform&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&alldocrec=alldocrec&docj=docj&docor=docor&docop=docop&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnorec=alldocno-rec&docnoj=docnoj&docnoor=docnoor&radtypeord=on&typeord=ALL&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&numaff=&ddatefs=01&mdatefs=01&ydatefs=2010&ddatefe=01&mdatefe=08&ydatefe=2010&nomusuel=&domaine=CPJP&mots=&resmax=100&Submit=Szukaj>

ków karnych, we wszystkich przypadkach, w których dana osoba jest ofiarą przestępstwa popełnionego w rodzinie, ze względu na szczególny charakter tych przestępstw, czy też przeciwnie, art. 8 wymaga indywidualnego wyważenia takiej decyzji, pozwalającego ustalić dla każdego przypadku oddzielnie odpowiedni poziom ochrony z uwzględnieniem wchodzących w grę interesów?

5. Czy art. 10 decyzji ramowej 2001/220/WSiSW należy interpretować w ten sposób, że pozwala on na ogólne wykluczenie mediacji w postępowaniach karnych dotyczących przestępstw popełnionych w rodzinie, ze względu na szczególny charakter tych przestępstw, czy też przeciwnie, należy zezwolić na mediację również w tego rodzaju postępowaniach, ważąc wchodzące w grę interesy dla każdego przypadku oddzielnie?”

Niemal identyczne pytania prejudycjalne zostały skierowane do ETS przez ten sam sąd w sprawie C-1/10.¹⁵

WYBRANE PIŚMIENNICTWO NA TEMAT PRAWA UNII EUROPEJSKIEJ ZA OKRES 1 stycznia – 31 lipca 2010 r.

I. Książki:

1. Górski A., *Europejskie ściganie karne. Zagadnienia ustrojowe*, Warszawa 2010;
2. Barcz J., *Unia Europejska na rozstajach. Traktat z Lizbony. Dynamika i główne kierunki reformy ustrojowej*, Warszawa 2010;
3. Jaworski G., Sołtysińska A., *Postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych*, Warszawa 2010.

II. Artykuły i rozprawy:

1. Adamus R., *Odpowiedzialność porządkowa i karna w przepisach o europejskim zgrupowaniu interesów gospodarczych*, Prokuratura i Prawo Nr 7-8/2010;
2. Borgers M. J., *Mutual Recognition and the European Court of Justice: The Meaning of Consistent Interpretation and Autonomous and Uniform Interpretation of Union Law for the Development of the Principle of Mutual Recognition in Criminal Matters*, European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice Nr 2/2010;
3. Cerizza M., *Solutions Offered by the Lisbon Treaty*, Eucrim Nr 2/2010;
4. Czapski M., *Właściwość sądu w sprawie Europejskiego Nakazu Aresztowania w postępowaniu wykonawczym*, Prokuratura i Prawo Nr 5/2010;
5. Gröning L., *A Criminal Justice System or a System of Deficit? Notes on the System Structure of the EU Criminal Law*, European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice Nr 2/2010;
6. Groussot P., *What's wrong with OLAF? Accountability, due process and criminal justice in European anti-fraud policy*, Common Market Law Review, nr 3/2010;

¹⁵ Treść wniosku prejudycjalnego dostępna pod adresem: <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=pl&newform=newform&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&typeord=ALL&alcom-mjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&numaff=&ddatefs=01&mdatefs=01&ydatefs=2010&ddatefe=01&mdatefe=08&ydatefe=2010&nomusuel=&domaine=&mots=karne&resmax=100&Submit=Szukaj>

7. Herlin-Karnell E., *The Lisbon Treaty. A Critical Analysis of Its Impact on EU Criminal Law*, Eucrim Nr 2/2010;
8. Kociubiński W., *Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości – powstanie, ewolucja, perspektywy. Wybrane zagadnienia reformy wprowadzonej Traktatem lizbońskim*, Nowe Kodyfikacja Prawa Karnego, tom 26, Wrocław 2010;
9. Lach A., *Bariery w wykonywaniu w państwach common law europejskiego nakazu aresztowania wydanego w Polsce*, Przegląd Sądowy Nr 3/2010;
10. Nita B., *Jurysdykcja TS w trzecim filarze UE – glosa do wyroku TK z 18.02.2009 r.*, Europejski Przegląd Sądowy Nr 7/2010;
11. Onyśk D., *Wpływ wyroków prejudycjalnych Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich na samodzielność jurysdykcyjną sądu polskiego*, Prokuratura i Prawo Nr 6/2010;
12. Serzysko A., *European Criminal Justice Under the Lisbon Treaty*, Eucrim Nr 2/2010;
13. Serzysko A., *Zmiany w działalności Eurojust*, Prokuratura i Prawo Nr 4/2010.